

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Socialinio darbo katedra

Socialinio darbo magistratūros
studijų programa

Sonata Grigaravičienė

Socialinių pedagoginių metodų taikymas dirbant su hiperaktyviais vaikais

Magistro darbas

Darbo vadovė: dr. Eglė Šumskienė

Vilnius 2009

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
PRATARMĖ	6
1. ĮVADAS	8
1.1 Hiperaktyvumo sutrikimo samprata	8
1.1.1. Per didelis aktyvumas ir dėmesio sutrikimai	9
1.1.2. Diagnozės nustatymas	12
1.1.3. Hiperaktyvumo priežastys	13
1.2. Pagalbos svarba šeimoje	14
1.2.1. Specialistų ir tėvų bendradarbiavimo būtinumas	16
1.2.2. Pagalbos mokykloje principai	17
1.2.3. Hiperaktyvių vaikų ugdymo mokykloje problemos	20
1.3. Hiperaktyvių vaikų mokykloje problemų sprendimo esminės nuostatos	24
1.4. Tyrimo tikslas ir uždaviniai	28
2. TYRIMO METODIKA	29
2.1. Tiriamieji ir tyrimo eiga	29
2.2. Tyrimo objektas	29
2.3. Duomenų apdorojimas	29
3. TYRIMO REZULTATAI	30
3.1. Bendra tiriamųjų charakteristika	30
3.1.1. Vaikų demografiniai duomenys	31
3.1.2. Hiperaktyvių vaikų elgesio ir dėmesio problemos	32
3.1.3. Hiperaktyvių vaikų mokymosi sunkumai	36
3.1.4. Hiperaktyvių vaikų elgesio ypatumų vertinimas	38
3.1.5. Hiperaktyvių vaikų tėvų bendradarbiavimas su pedagogais	41

3.2. Mokymo metodai.....	44
3.2.1. Pedagogų mokymo metodų taikymas dirbant su hiperaktyviais vaikais.....	44
3.2.2. Pedagogų nuomonė apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą turinčius vaikus	46
4. TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS	48
IŠVADOS	49
REKOMENDACIJOS	51
LITERATŪRA	53
PRIEDAI	56

SANTRAUKA

Hiperaktyvūs vaikai dažnai būna nenuoramos, išsiblaškę, impulsyvūs, įkyrūs, keliantys daug rūpesčių savo tėvams ir mokytojams. Patys vaikai dažnai jaučiasi nelaimingi, žemas jų savęs vertinimas. Lietuvoje dėmesio ir sutrikimų turintys vaikai neturi specialios klasės, bendrojo lavinimo mokykloje jiems individualiai neskiriamas mokytojo asistentas. Klasėje tarp 25 – 30 vaikų su tokiu vaiku turi sugebėti dirbti viena mokytoja ir tai labai sunki situacija kylantiems sunkumams įveikti. Todėl buvo mėginama ištirti bei apibendrinti su kokiais sunkumais dėl hiperaktyvių vaikų elgesio susiduria pedagogai ir kokius metodus taiko dirbant su jais. Šio darbo uždaviniai yra:

1. Išanalizuoti lietuvių autorių bei užsienio šalių literatūrą apie hiperaktyvumo sutrikimą turinčius vaikus.
2. Išsiaiškinti kokie hiperaktyvių vaikų santykiai su šeima.
3. Išanalizuoti hiperaktyvių vaikų santykius su klasės draugais mokykloje.
4. Nustatyti kokius mokymo metodus mokytojai taiko dirbdami su hiperaktyviais vaikais.
5. Ištirti su kokiais sunkumais mokykloje susiduria hiperaktyvūs vaikai ir kokie elgesio ypatumai būdingi jiems.
6. Išsiaiškinti kokių mokymosi sunkumų patiria hiperaktyvūs vaikai.

Tyrimai parodė, jog berniukams hiperaktyvumas pasireiškia keturis kartus dažniau negu mergaitėms. Dauguma hiperaktyvių vaikų turi kelis draugus klasėje ir gali būti klasės lyderiais. Būrelius lanko lygiai taip pat kaip visi kiti klasės vaikai. Tyrimai parodė, kad hiperaktyvumo sutrikimą turintys vaikai turi daugiau elgesio, dėmesio problemų bei mokymosi sunkumų nei kiti klasės vaikai. Dauguma hiperaktyvių vaikų turi bendravimo problemų. Hiperaktyvių vaikų tėvai bendradarbiauja su mokytojais ir aptaria kilusias problemas bei iškilusius mokymosi sunkumus. Tyrimas parodė, kad mokytojai vadovaujasi specialiomis mokymo bei elgesio strategijomis ir taiko įvairius mokymo metodus dirbdami su hiperaktyvumo sutrikimą turinčiais vaikais.

SUMMARY

Hyperactive children are often fidget, abstracted, impulsive, repetitious, make a lot of trouble to their parents and teachers. Children often feel unhappy, have low self-evaluation. Children who have attention disorders do not have a special class, an individual teacher's assistant in Lithuania. One teacher must be able to work with such a child in the class of 25 - 30 children, and this is a very complicated situation to overcome all the difficulties. So, it was an attempt to examine and summarize the difficulties which teachers face and what methods apply while working with hyperactive children. The aims of this work:

1. To analyze the literature of Lithuanian and foreign authors about children who have hyperactive disorder.
2. Find out what hyperactive children relationship with the family.
3. To analyze the relationship between hyperactive children and their classmates at school.
4. To identify teachers' applied methods while working with hyperactive children.
5. To find out the difficulties which face hyperactive children at school and what are their behavioral features.
6. Find out what learning difficulties experience hyperactive children.

According to the researches, boys are four times as hyperactive as girls. Most hyperactive children have several friends in the class and can be leaders of the class. They take part in children's activities in the same way as any other children of the class. According to the research, hyperactive children have more behavior, attention problems and learning difficulties than any other children of the class. Most hyperactive children have communication problems. Parents of hyperactive children collaborate with teachers to discuss encountered problems and learning difficulties. According to the research, teachers apply specific educational and behavioral strategies, a variety of teaching methods while working with hyperactive children.

PRATARMĖ

Pratarmėje dera aptarti pateikiamos problemos aktualumą ir ypatumus, esamą situaciją ir siūlomų priemonių patikimumą. Lietuvoje dėmesio ir sutrikimų turintys vaikai neturi specialios klasės, bendrojo lavinimo mokykloje jiems individualiai neskiriamas mokytojo asistentas. Klasėje tarp 25 -30 vaikų su tokiu vaiku turi sugebėti dirbti viena mokytoja, ir tai labai sunki situacija kylantiems sunkumams įveikti.

Istoriją apie A. Galaburdą ir jo eilėraščių aš radau Eugenijos Palmiros Zambacevičienės knygos „Psichikos sveikatos prielaidos“ skyriuje „Pagalbos būdai hiperaktyviems vaikams“.

A.Galaburda

Dovana

Pajutau jo tankią šilumą, kai jis suspaudė kėdės atlošą.
„Prarastasis, hiperaktyvus L.D., DTHS, neįgalusis“, sutrikusių emocijų.
Kruvina jo nosis ir purvini plaukai, besidriekiantys ant murzino veido,
It du skaidrūs upeliai, trykštantys iš akių,
Išsiliejantys su pykčiu ant grindų.

Užkluptas įgimto išlikimo instinkto – peštynės žaidimų aikštelėje,
Žūtbūtinės pastangos išlaikyti orumą – lašelis žmogiškumo
Prieš kandžių bendraamžių žodžius.
Įkalintas etiketėse, apdailintas gležnų prisiminimų nuo gimimo.
Išskirtinis paverstas psichologiniu/lingvistiniu dėmesio centru,
Rūpestingai prižiūrimas bei tobulinamas kiekvieno naujo globėjo.

Tos pačios lūpos, virpančios iš nusivylimo, dar vakar
Vedė savo turtinga vaizduote į svajonę, palikusia
Realybę anapus, sužadinusią stulbinantį grožį.
O dabar šie kruvini pirštai nupiešė žmogų su 17 rankų,
Laikančią po unikalios išraižytą lazda, ir žibančiom
Akim einantį vaivorykštės taku.

O šios nubrozdintos ir prirakintos kojos, laikančios
Susmukusį kūnelį, mokėjo spieti futbolo kamuolį
Ir skuosti basom per žolę ar žaidimų aikštelę.
Vaikas, patyręs per mažai glamonių ir bučinių, šis smarkus
Vaikas su ateitimi savo sieloje.

Aš buvau tas vaikas prieš daugelį metų – neįstengiantis paaiškinti
Savo poreikių ar logiškai išreikšti nusivylimo.
Neįstengiantis suvokti, jog užpildyti sielos tuštumai reikėjo apkabinimo

Ar kad kas nors suprastų mane geriau nei aš pats.
Susietų mane su manim
Arba parodytų kaip – kryptį savęs pažinimo ir vertinimo link
Ir tikėjimą tuo, susidūrus su etiketėmis
Bei suvaržytais, viešai primestais įvaizdžiais.

Ši akimirka ir šis vaikas yra pradžia užgydant nuoskaudas.
Jo akys – pasaulio atspindys – lipnios,
Sumuštos it pilkos baimės,
Gilios ir sąžiningos, neleidžiančios man nususukti.
Jis – dovana man, šauksmas pabusti dar viena
Dievo suteikta galimybė pažinti meilę.

Šiose eilėse atsispindi ne tik hiperaktyvų vaiką lydintys pirmapradžiai sunkumai, bet ir suaugusiųjų susidūrimo su tokiu vaiku nenuoseklumai ir suklydimai: išankstinės nuomonės primetimas, etikečių klijavimas, begalinė specialistų kaita, jų nebaigti darbai ir tęstinumo nebuvimas, galop – neišmanymas, prievarta.

Auginant ir mokant perdėtai judrų, sunkiai sukaupiantį dėmesį bei impulsyvų vaiką, šeimai ir mokytojams reikia pasirengti daug kantrybės ir geranoriškumo reikalaujančiai vaiko globai ir ugdymui. Būtina gebėti išlaikyti emocinę pusiausvyrą ir atkaklumą ilgus metus.

1. ĮVADAS

Sutrikusio elgesio ir psichikos vaikų integracija mokykloje yra labai pažangus ir pozityvus brandžios visuomenės bruožas. Įstatymo lygmeniu kiekvienas vaikas turi teisę pasirinkti ir lankyti norimą mokyklą.

Svarbu anksti nustatyti vaiko aktyvumo ir dėmesio sutrikimus. Specialistų pagalbos dažniausia ieško tėvai. Kai tėvai nepasitiki savo gebėjimus auklėti vaiką arba nesąmoningai jaučiasi prisidėję prie vaiko elgesio sutrikimų, tais atvejais pirmiausia sunerimsta mokytojai.

Pedagogų, vaikų psichikos sveikatos specialistų, tėvų uždavinys – išspręsti dažnai gana sunkius, komplikuotus praktinius vaiko ir jo šeimos gyvenimo kokybės gerinimo klausimus.

Taigi psichikos sveikos specialistas atsako ne vien už vaiko būklės įvertinimą ir rekomendacijų pateikimą anonimiam adresatui, bet ir vaiko psichosocialinės aplinkos priežiūrą, tėvų, mokytojų kompetencijos stiprinimą, emocinį palaikymą, vadovavimo vaiko elgesio keitimo būdų mokymą. Labai svarbus specialistų aktyvumas – komandos būrimas, patarimų mokykloje rengimas, dalyvavimas tėvų susirinkimuose, kad suteiktų mokytojams ir tėvams būtinų žinių, padėtų sukurti ir palaikyti pozityvią, saugią vaiko aplinką.

1.1. Hiperaktyvumo sutrikimo samprata

Dėmesio stokos ir padidėjusio aktyvumo sutrikimai išlieka vieni aktualiausių ir problemiškesnių vaikų ir paauglių psichiatrijoje. Psichologijos žodyne hiperaktyvumas apibūdinamas kaip „emociskai sutrikusių, protiškai atsilikusių arba turinčių centrinės nervų sistemos pažeidimų vaikų padidėjęs jautrumas, bei neramumas. Tokie vaikai yra neatidūs, blogai miega, sunku mokytis, jie nuolat imasi vis naujos ir naujos veiklos.

Pasak S. Lesinskienės (2001) buvo manoma, kad vaikai, turintys hiperaktyvumo sutrikimų, savo judrumą, laikui bėgant „išaugs“. Tačiau kaip rodo praktika, ši hipotezė jau paneigta. Nuo 30% iki 80% hiperkinetiškų vaikų turi šią problemą ir paauglystėje, o 65% žmonių, kuriems vaikystėje buvo nustatytas šis sutrikimas, minėta problema išlieka visą gyvenimą. Dar kartu prisideda ir asocialaus elgesio sutrikimai. Jei hiperkinetiški vaikai negauna tinkamos pagalbos, padidėja rizika piktnaudžiauti narkotikais, alkoholiu, nusikalsti, sirgti depresija.

1.1.1. Per didelis aktyvumas ir dėmesio sutrikimai

Kaip teigia S. Herm (2004) pastaraisiais metais nebuvo kito taip dažnai visuomenėje minimo vaikų sveikatos sutrikimo, kaip per didelis aktyvumas (hiperaktyvumas) ir dėmesio sutrikimai.

Šiandien tai jau nėra pavieniai atvejai. Kalbama apie dideles grupes asmenų, kuriems diagnozuojamas per didelis aktyvumas ir dėmesio sutrikimai. Pateiksiu dažniausias diagnozes ir sąvokas, apibūdinančias XXI a. pradžios pramoninės visuomenės požymius:

- ◆ HKS – hiperkinetinis sindromas;
- ◆ DSHS – dėmesio sutrikimo ir hiperaktyvumo sindromas;
- ◆ DSS – dėmesio sutrikimo sindromas.

Hiperkinetinis sindromas

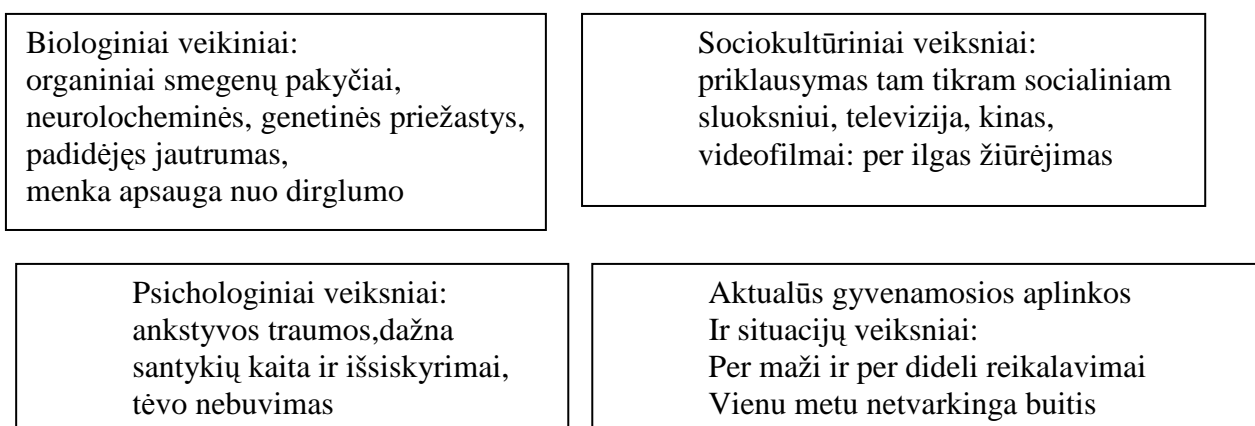
Medicininė diagnozė „hiperkinetinis sindromas“, kaip nauja sąvoka, vartojama tada, kai vaikai išsiskiria itin dideliu aktyvumu, nevaldomais judesiais ir pernelyg dideliu judrumu.

Susidaro įspūdis, kad dabar beveik kiekvienas pernelyg judrus ir mokymosi sunkumų turintis vaikas, kuriam nustatomas hiperaktyvumas laikomas medicininio gydymo reikalingu ligoniu.

Pasak S. Herm „Vienpusiai priešasčių tyrimai, kuriuos atlieka biologai, neurofiziologai ir medikai, yra ginčytini, nes jie visiškai nekreipia dėmesio į įvairias žmogaus elgesio aplinkybes“.(2004, p.63).Pateikiamoje hiperkinetinio sindromo priešasčių schemeje išvardyti biologiniai ir psichosocialiniai veiksniai. Šis modelis paaiškina ir DSHS priežastis(1pav).

Hiperkinetinio sindromo priežastys:

HKS

1. pav. Hiperkinetinio sindromo priežastys

Hiperaktyvumo (veiklos ir dėmesio, hiperkinetinis) sutrikimas yra lėtinis prasidedantis vaikystėje ir galintis tęstis suaugusiame gyvenime sutrikimas, kuris neigiamai veikia vaiko gyvenimą namuose, mokykloje ir bendruomenėje. Tokie vaikai nenuoramos, išsiblaškę, impulsyvūs, įkyrūs, keliantys daug rūpesčių savo tėvams ir mokytojams. Patys vaikai dažnai jaučiasi nelaimingi. Žema jų savivertė. Jei tokie vaikai negydomi, jiems padidėja rizika piktnaudžiauti narkotikais, alkoholiu, nusikalsti, nusižudyti, susirgti įvairiomis psichikos ligomis.

Padidėjusio aktyvumo ir dėmesio koncentravimo sutrikimą sudaro trys pagrindiniai požymiai:

- ◆ Padidėjęs aktyvumas
- ◆ Dėmesio trūkumas
- ◆ Impulsyvumas

Kaip teigia A. Dervinytė- Bongarzoni, S. Lesinskienė, I. Urbanienė „, Aktyvumo sutrikimas, kurio pirmieji požymiai ryškėja jau ankstyvuojų vaiko raidos periodu, pasireiškia visais psichologinės raidos etapais. Naujagimystėje būdingas nerimastingumas, sunkiai numaldomi ir dažni kūdikio verksmo epizodai. Jau ankstyvoje vaikystėje išryškėja perdėtas ir sunkiai suvaldomas vaiko judrumas. Toks vaikas gali be atvangos judėti ir dieną, ir vakare, ir net naktį, nuolat vartydamasis lovoje. Gali pasireikšti ir žodinis (verbalinis) hiperaktyvumas, kai vaikas nuolat be perstojo šneka ir atrodo, kad kito negirdi“.(2005, p. 12).

Dėmesio sukaupimo ir išlaikymo sutrikimai dažniausiai pasireiškia dviem formomis:

Išoriškai pasireiškiantis išsiblaškymas. Vaikams sunku atskirti esminius aplinkos dirgiklius nuo neesminių, tiek vaizdinius, tiek garsinius. Tuomet jie girdi ir mato, pastebi viską, kas vyksta aplinkui. Tai jiems kliudo išlaikyti dėmesį ir dirbti, ypač klasėje. Yra vaikų, kurie nepakelia triukšmingos, daug įvairių dirgiklių turinčios aplinkos. Tokioje aplinkoje jie tampa irzlūs, dirglūs, rėkia, verkia, dengiasi ausis, nori išeiti ir pan. Yra vaikų, kurie gali susikaupti ir ruošti pamokas tik įsijungę muziką. Manoma, jog muzikos fonas, prie kurio jie pripranta ir nebekreipia dėmesio, padeda „, negirdėti“ begalės smulkių namų aplinkos garsų, kurie labai trukdo susikaupti.

Vidinis išsiblaškymas. Labiau būdingas paaugliams ir suaugusiems nei vaikams. Tai pasireiškia kaip užsivajojimas arba „sapnavimas“ dienos metu. Tokių dalykų pasitaiko kiekvienam, tačiau jei tai būna labai dažnai, nuolatos, visose vietose ir kliudo kasdieninei veiklai, tuomet tai jau laikoma sutrikimu. Vidinis išsiblaškymas gali pasireikšti ir kaip minčių šokinėjimas. Tai kliudo aplinkiniams ir sukelia nepatogumų ši sutrikimą turintiems asmenims. Kiekvieno žmogaus galvoje vienu metu kyla daug minčių, tačiau jos permąstomos ir kreipiamas dėmesys į svarbiausias tuo metu. Tie, kurių mintys šokinėja, nesugeba nuosekliai išskirti svarbiausių iš visų tuo metu į galvą atėjusių minčių, todėl dažnai pasako vieną su kitu nesusijusius komentarus apie skirtingus, tarpusavyje ryšio neturinčius dalykus. Pašnekovams juos sunku suprasti, tai labai vargina. Tokie

žmonės dažnai pradeda naują veiklą nebaigę pradėtos, vėl pereina prie kitos, jų gyvenimas pilnas perdėtų ir nebaigtų darbų.

Impulsyvumas apibūdinamas kaip nesugebėjimas sustoti arba sunkumai sustoti ir pagalvoti prieš ką nors veikiant ir prieš ką nors sakant. Impulsyvumo sąvoka artima spontaniškumui – dauguma žmonių pirma veikia ar kalba, o tik paskui pagalvoja.

Impulsyvumas, perdėtas ir sunkiai suvaldomas judrumas, dėmesio sukaupimo ir išlaikymo sutrikimai sunkina vaiko santykius su tėvais, bendraamžiais ir mokytojais. Šių svarbių pirmą pradžių savybių stygius sudaro padidėjusios rizikos sąlygos formuoti antriniams požymiams.

Nesuprantant aktyvumo ir dėmesio koncentravimo sutrikimų turinčio vaiko ypatumų ir nesuteikiant reikiamos pagalbos, vaikui kyla šie pavojai:

- ◆ Dėl tėvų ir mokytojų nesupratimo didelė tikimybė patirti emocinę ir fizinę prievartą.
- ◆ Žemas vaiko pasitikėjimas savimi, savo jėgomis, menka savivertė.
- ◆ Sumažėjęs pažangumas, kartais nepagrįstai kylančios abejonės dėl vaiko intelekto ribotumo.
- ◆ Dažni konfliktai ir sutrikę santykiai šeimoje.
- ◆ Nepasitikėjimas aplinkiniais.
- ◆ Pyktis ant tų, kurie dažnai bėra, baudžia.
- ◆ Sunkiai suvaldomo pykčio, agresijos protrūkiai.
- ◆ Vaikas jaučiasi nesuprastas, neįvertintas, nuolat patiria nesėkmių.
- ◆ Dažnai susipeša su kitais vaikai, sunku prisitaikyti prie klasės, mokyklos.
- ◆ Ilgainiui „išmoksta“ laukti ir tikėtis neigiamos aplinkinių reakcijos į save, tampa „blogiukais“ arba klasės juokdariais.
- ◆ Antriniai emocijų, nuotaikos sutrikimai.
- ◆ Negaunant tinkamos pagalbos ir stokojant aplinkinių kantrybės bei supratimo, ilgainiui atsiranda elgesio, socializacijos sutrikimų, didelis pavojus vartoti svaigalus.

Pirminiai ir antriniai požymiai:

Pirminiai požymiai

- ◆ Mokymosi sunkumai

Hiperaktyvumas

- ◆ Nenustygstantis, neramus
- ◆ Nesugeba nusėdėti vietoje
- ◆ Nesugeba ramiai žaisti
- ◆ Perdėtai šnekus

Dėmesio trūkimas

- ◆ Nerūpestingos klaidos
- ◆ Dėmesio išlaikymo sunkumas
- ◆ Tariamasis nesiklausymas
- ◆ Nesugebėjimas baigti pradėtą darbą
- ◆ Organizavimo sunkumai
- ◆ Nenutrūkstamo dėmesio reikalaujančių darbų vengimas
- ◆ Daiktų pametimas
- ◆ Greitas išsiblaškymas
- ◆ Užmaršumas

Impulsyvumas

- ◆ Atsako į klausimą dar nebaigus jo užduoti
- ◆ Nenustygs laukdamas savo eilės
- ◆ Įsiterpia, trukdo, įkyri kitiems

Antriniai požymiai

- ◆ Agresija
- ◆ Destruktyvumas
- ◆ Žema savivertė
- ◆ Netinkami santykiai su bendraamžiais

1.1.2. Diagnozės nustatymas

Pasak A. Dervinytės – Bongarzoni, S. Lesinskienės, I. Urbanienės „Pirmieji sutrikimo požymiai turi pasireikšti iki septynių metų ir nemažiau kaip dviejose skirtingose aplinkose (pvz., mokykloje ir namuose). Sutrikimo požymiai turi būti akivaizdūs, neabejotini. Tėvai pastebi jau dvejų trejų metų vaiko dėmesio sutrikimą, perdėtą judrumą. Diagnozė dažniausiai nustatoma 5-7 metų vaikui, kai dėl esamų sutrikimų jam sunku išbūti vaikų kolektyve, struktūruotoje aplinkoje, mokytis“ (2005, p.16).

Daug vaikų darželyje, mokykloje ar namuose išsiskiria savo neramiu, per aktyviu elgesiu. Įvairių autorių duomenimis hiperaktyvių vaikų yra 3-5%. Dažnesnis šis sutrikimas berniukams nei

mergaitėms (4:1). Tarptautinėse ligų kvalifikacijose šis sutrikimas vadinamas hiperaktyviu sutrikimu ir jam diagnozuoti būtini 8 iš šių išvardintų požymių, trunkančių ilgiau nei 6 mėnesius:

1. Dažnai nenustygsa mosuoja rankomis ar kojomis, rangosi kėdėje.
2. Sunku sėdėti ramiai, kai to reikalaujama.
3. Lengvai išsiblaško nuo pašalinių dirgiklių.
4. Sunku sulaukti žaidimų eilės.
5. Dažnai skuba atsakyti į klausimus, nors dar nebaigiama paklausti.
6. Sunku laikytis kitų instrukcijų, todėl pvz. nepavyksta pabaigti namų darbų.
7. Sunku sukaupti dėmesį atliekant tam tikras užduotis ar žaidžiant.
8. Dažnai pereina nuo vienos nebaigtos veiklos prie kitos.

1.1.3. Hiperaktyvumo priežastys

Kaip teigia A. Dervinytė – Bongarzoni, S. Lesinskienė, I. Urbanienė (2005), jog augant vaikui, aktyvumo ir dėmesio sutrikimai pranyksta savaime. Dabar jau įrodyta, kad ilgainiui padidėjusio judrumo simptomai sumažėja, tačiau dėmesio koncentravimo bei impulsyvumo sutrikimai išlieka. Literatūroje nurodoma, jog 40-50% vaikų, turinčių aktyvumo ir dėmesio koncentravimo sutrikimą, simptomai pagerėja po paauglystės, tačiau kitiems 50-60% vaikų šie simptomai neišnyksta. Dažniausiai prisideda ir emociniai bei socialiniai sunkumai. Šiems vaikams paauglystėje ir suaugus 15-20% atvejų pasireiškia kiti simptomai ir sutrikimai, tarytum komplikacijos, nulemtos pirminio dėmesio trūkumo, hiperaktyvumo ir impulsyvumo: priklausomybė nuo alkoholio, narkotikų, asocialios asmenybės sutrikimai. Prognozę sunkina jau pačioje vaikystėje kartu su hiperaktyvumu pasireiškiantys elgesio sutrikimai.

Vertinant ir numatant sutrikimų eigą, svarbu atsižvelgti į kultūrinius, socialinius veiksnius, individualias vaiko ar paauglio savybes, šeimos aplinkybes.

Prognozę lemia šie veiksniai:

- ◆ Intelektas.
- ◆ Sveika šeima.
- ◆ Sutrikimo sunkumo laipsnis.
- ◆ Mokyklos aplinka.

Kai šie keturi veiksniai palankūs, geros prognozės tikimybė yra 90%. Jei šeima priklauso rizikos grupei ir nepavyksta jai padėti – sutrikimo kompensacijos tikimybė sumažėja iki 10%. Svarbu sudaryti sąlygas vaiko ypatumams atsiskleisti pozityviai ir konstruktyviai – tose srityse, kur reikia greitos reakcijos, staigumo, judrumo (pvz., tinkama sporto šaka, kurioje vaikas gali gerai jaustis ir daug pasiekti).

Pasak U. Mielke (1997), hiperaktyvumo sutrikimui gali turėti įtakos psichosocialiniai, biologiniai, psichologiniai veiksniai.

Pagrindinės hiperaktyvumo sutrikimo priežastys yra šios:

1. Ankstyvoje vaikystėje atsiradę smegenų funkcijos sutrikimai dėl nėštumo ar gimdymo patologijos (išankstinis gimdymas, nepakankama ar neteisinga motinos mityba, medikamentų, alkoholio, narkotikų vartojimas, rūkymas, sunkus gimdymas
2. Genetinis faktorius (dažnai hiperaktyvių vaikų tėvai turėjo šį sutrikimą).
3. Blogi santykiai šeimoje, konfliktai.
4. Neteisingas auklėjimas šeimoje.
5. Mitybos ypatumai (per didelis maisto produktų, dažų, konservantų, saldiklių kiekis maisto produktuose).

Apibendrinant galima būtų pasakyti, jog pagrindinės hiperaktyvumo sutrikimo priežastys yra genetinis faktorius, mitybos ypatumai, lytis, nėštumas ir gimdymas, gimdymo traumos, blogi santykiai bei konfliktai šeimoje. Hiperkinetinių sutrikimų pirminiai požymiai yra hiperaktyvumas, dėmesio trūkumas, impulsyvumas. Antriniai požymiai: agresija, žema savivertė, netinkami santykiai su bendraamžiais, destruktivumas. Dažniau šis sutrikimas pasireiškia berniukams nei mergaitėms (4:1). Vertinant ir numatant sutrikimų eigą, svarbu atsižvelgti į kultūrinius, socialinius veiksnius, individualias vaiko savybes, šeimos aplinkybes.

1.2. PAGALBOS SVARBA ŠEIMOJE

Kaip teigia A. Dervinytė – Bongarzoni, S. Lesinskienė, I. Urbanienė „Dėmesio trūkumas, impulsyvumas ir hiperaktyvumas gali būti gydomi medikamentais, o elgesio, mokymosi, socialinio bendravimo sutrikimų atvejais turi būti taikomos psichosocialinės, struktūruotos aplinkos bei psichoedukacinės intervencijos, nukreiptos į šeimą, mokyklą ir vaiką“. (2005, p.25).

Vaikų sveikatos priežiūros specialistai turėtų:

- 1) suteikti tėvams ir mokytojams mokslinės ir praktinės informacijos; aiškinančios sutrikimo prigimtį ir poveikį vaikui, šeimai, bendruomenei;
- 2) kurti ir periodiškai atnaujinti individualias terapijos strategijas, atitinkančias konkrečius vaiko psichosocialinės raidos etapo poreikius;
- 3) periodiškai įvertinti, atnaujinti ir tobulinti šeimos supratimą apie vaiko sutrikimų pasireiškimo ypatumus, ieškoti tinkamų auklėjimo priemonių;

- 4) siekti, kad sveikatos priežiūros, mokyklos ir socialinio užimtumo institucijų veikla būtų suderinta, atitiktų vaiko kasdienes poreikius, šeimos galimybes. Svarbu inicijuoti ir skatinti panašių sunkumų turinčių šeimų susitikimus ir bendravimą.

Gretutinių sutrikimų prevencija ir gydymas:

1. Socialinės kompetencijos ugdymas esant socialinės kompetencijos stygiui ir pasireiškiant agresyviai elgesiui.
2. Pakankamas fizinis krūvis.
3. Vaikui patinkanti užklasinė veikla.
4. Individuali ar grupinė psichoterapija, taikant nedirektyvias ar besiremiančias elgesio terapijos pagrindais technikas, kad būtų stiprinama vaiko savivertė ir gerinami santykiai su bendraamžiais.
5. Specialūs pedagoginiai užsiėmimai pablogėjusiam pažangumui ar raidos sutrikimams įveikti.
6. Hiperaktyvumo sąsajos su vaikų, ypač ikimokyklinio amžiaus, alergijos požymiais nėra nei galutinai paneigtos, nei patvirtintos. Atlikus tyrimą, kai kuriems aktyvumo ir dėmesio sutrikimų turintiems vaikams kartu pasireiškė ir alergijos požymiai. Tokiais atvejais rekomenduojama sveika, subalansuota vaiko mityba ir specialisto skirtas gydymas nuo alergijos.

Nepaisant tėvų autoriteto ir reikalavimų, dažnai sunku palaikyti tvarką ir drausmę namuose, kur auga hiperaktyvus vaikas.

Natūralu, kad kartais tėvai netenka kantrybės, į vaiko judrumą tėvai reaguoja pykčiu ir bausmėmis vaikas atsako prieštaraudamas ir pykdamas, tuo lyg ir bausdamas tėvus.

Konfliktas stiprėja, vaikas ir tėvai, bausdami ir gąsdindami ima varžytis kas ką kontroliuos ir niekas negali sustoti. Vis rečiau tėvams pavyksta palaikyti draugiškus santykius su vaiku. Tai sukelia nuolatinę įtampą šeimoje. Vaikas darosi piktas, agresyvus, didelė tikimybė, kad pradės asocialiai elgtis. Neretai, praradę kantrybę tėvai muša vaiką, tuo dar pablogindami situaciją.

Pasak T. Ramanauskienės (2009), priešingas ydingas ratas susidaro, kai tėvai nesugeba pasipriešinti vaiko reikalavimams ir leidžiasi terorizuojami.

Nusileisdami hiperaktyviam vaikui tėvai dažnai užsitraukia jo brolių ar seserų pyktį, konfliktuoja su seneliais, kaimynais, vaiko elgesiu nepatenkintais mokytojais, o paskui susiduria su teisėsaugos pareigūnais.

Daugeliui hiperaktyvių vaikų sunku pastebėti ryšį tarp savo elgesio ir pasekmių. Jeigu tėvai mėgina juos apsaugoti nuo nemalonumų, kuriuos sukelia jų elgesys, vaikai taip ir neišmoksta to suprasti ir koreguoti savo elgesį.

Tėvai dažnai nesutaria ir ginčijasi dėl vaikų auklėjimo, nes jie atsineša skirtingą auklėjimo patirtį iš savo šeimų. Tokiose šeimose, vaikams ypač sunku kai tėtis ir mama kelia skirtingus reikalavimus. Dėl tokių konfliktų ir jaučiasi nesaugūs.

Beprasmiška dėl tokių situacijų šeimoje kaltinti vaiką. Suaugusieji tai turi suprasti ir kurti elgesį, tai dažnai skausmingas kompromisų, derybų ir geros valios ieškojimo procesas. Kartais reikia išorinis pagalbos tai yra šeimos konsultavimo ir psichoterapijos.

1.2.1. Specialistų ir tėvų bendradarbiavimo būtinumas

Pasak A. Dervinytės – Bongarzoni, S. Lesinskienės, I. Urbanienės (2005), labai svarbu vaiko, jo tėvų, auklėtojų, mokytojų ir pediatrų, šeimos gydytojų, vaikų ir paauglių psichiatrų, psichologų, slaugytojų ilgalaikis ir sistemingas bendradarbiavimas. Nuolat kyla klausimas, kas turi koordinuoti šį bendradarbiavimą. Galimi įvairūs variantai, svarbu, kad vaikas sulauktų mokytojų ir tėvų supratimo, tinkamos pagalbos. Įvairiose įstaigose dirbantys specialistai gali išsamiai ištirti vaiko būseną ir ypatumus, paaiškinti tėvams vaiko poreikius, pagrindinius pagalbos principus, o nuolat ir sistemingai su vaiku bendrauti mokytojai ir mokykloje dirbantys specialistai. Tėvai neturėtų bijoti šnekėtis su mokykloje dirbančiais specialistais ir mokytojais, aptarti vaiko ypatumus, tinkamus pagalbos būdus. Turėtų būti numatytas esminių elgesio keitimo principų tęstinumas ir namuose ir mokykloje, reikalingi sistemingi mokytojų ir tėvų patarimai. Aktyvumo ir dėmesio sutrikimų turintis vaikas turi gauti kompleksinę ir nuolatinę pagalbą ugdymo įstaigose. Prireikus būtina įtraukti ir specializuotas įstaigas – pedagoginę psichologinę tarnybą, psichikos sveikatos centrą, pediatrą, šeimos gydytoją ir kt. Būtinai ilgalaikis specialistų ir vaiko bei tėvų bendradarbiavimas sprendžiant aktualias psichosocialinės adaptacijos bei mokymosi problemas.

Apibendrinant galima būtų pasakyti tai, jog DS (dėmesio sutrikimas) ir DSA (dėmesio sutrikimas ir hiperaktyvumas) sukelia dvi problemas: suvokimo sutrikimą bei nesugebėjimą sukaupti dėmesio į vieną objektą. Kenčiantis dėl DSA vaikas sunkiai susikaupia bendraudamas su tėvais. Todėl tėvai priversti atidžiau pažvelgti į vaikų problemas. Pernelyg judrių vaikų tėvų grupės susitikimai, draugijos veikla – itin svarbūs ir veiksmingi dalykai, galintys suteikti didelės pagalbos ir naudingų patarimų. Auginantys padidėjusio judrumo ir dėmesio koncentravimo sutrikimų turinčius vaikus tėvai bendraudami kartu gali pasidalyti patirtimi, pasitarti, padėti vieni kitiems įveikti kylančius sunkumus, rasti priimtinius sprendimus susidūrus su nepalankia ar nesupratinga reakcija.

Dar galima pridurti ir tai, jog hiperkinetiniams sutrikimams būdinga ankstyva pradžia, todėl įtakos turi mokymuisi bei tarpasmeniniams santykiams. Labai svarbu laiku suteikti pagalbą hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams, nes kitaip gali padidėti rizika nusikalsti, susirgti depresija ar piktnaudžiauti alkoholiu, narkotikais.

1.2.2. Pagalbos mokykloje principai

Kaip teigia A. Dervinytė – Bongarzoni, S. Lesinskienė, I. Urbanienė „Ugdant pernelyg aktyvius ir nesugebančius susikaupti vaikus bendrojo lavinimo mokykloje, būtina gerai suplanuoti ir įdiegti papildomus darbo klasėje metodus“. (2005, p. 40). Neatidūs, labai aktyvūs, impulsyvūs vaikai gali turėti menką atsakomybę, pasitikėjimo savimi ir kitais jausmą. Tokie vaikai per pamoką triukšmauja, vaikšto po klasę, atitrūksta nuo darbo ir pan. Jie priskiriami mokyklos veiklos rizikos grupei.

Pagrindinis pedagogo tikslas – ugdyti vaikų gebėjimą mokytis, lavinti jų atidumą, mokyti impulsyvaus ir perdėtai judraus elgesio valdymo būdų. Vaiko ugdymą klasėje reikėtų organizuoti taip, kad būtų suprasti ir patenkinti jo individualūs poreikiai, o kartu išsaugota ir palaikoma pakanti ir draugiška psichologinė atmosfera klasėje. Keliami lūkesčiai turėtų būti aiškiai apibrėžti, o darbo eiga tiksli ir gerai organizuota. Mokytojui svarbus lankstumas, kantrybė, geranoriškumas, gebėjimas dirbti organizuotai, bendradarbiavimas su kitais mokykloje dirbančiais specialistais, vaiko tėvais.

Mokytojo ir mokinio ryšys

Mokymo būdas yra svarbus veiksnys, o geras mokytojo ir mokinio ryšys – bendravimas, santykių palaikymas, tarpusavio supratimas – yra būtina sąlyga. Labai svarbu, kad mokytojas norėtų dirbti su vaiku, turinčiu individualių poreikių, ir kartu galėtų dirbti drauge su kitais specialistais bei tėvais. Įrodyta, komandinis mokytojų, psichologo, tėvų darbas geranoriškai dalijantis savo įžvalgomis, derinant tarpusavyje keliamas užduotis yra gerokai rezultatyvesnis už individualias pastangas. Vien specialisto ar vien tėvų pastangos dažniausia esti nepakankamos, kad būtų įveikta sudėtinga situacija. Remiantis tiksliais stebėtojų duomenimis, nuodugniai įvertinus vaiko elgesio pasireiškimus ir aplinkybes, galima parengti tolesnį individualų elgesio keitimo ir socialinių bei mokymosi įgūdžių ugdymo planą. Būtina suformuoti ir išskelti realius, adekvačius mokymo bei trūkstamo įgūdžio formavimo etapinius tikslus.

Gerų tarpusavio santykių pradžia – tai geranoriškas ir teigiamas požiūris į vaiką, turinti aktyvumo, dėmesingumo, impulsyvumo sutrikimų, kartu pastebint ir jo stipriąsias savybes. Kai apie mokinį sudaroma nuomonė, kad jis nenuorama, užmirštukas, ar dar blogiau – kenkėjas, mušeika, nevaleiva, rakštis, į jį pradeda žiūrėti kaip į kliūtį sėkmingam darbui, kyla noras nutraukti bendravimą ir atsisakyti tokio klasės mokinio. Jeigu tą patį vaiką apibūdinsime taip: jis nuoširdus, išvalgus, smalsus, tačiau šiais mokslo metais jam sunku ramiai išsėdėti ilgiau nei 15 min. jis užmiršta žodinius nurodymus, jam trūksta gebėjimo susitvarkyti savo darbo vietą, tuomet mąstant pozityviai atsiranda noras padėti vaikui įveikti sunkumus, kyla ir mokytojo pasitikėjimas savimi – „aš galiu tai padaryti“. Suprasti vaiko individualumą ir gebėti jam padėti turbūt yra didelis profesinis džiaugsmas mokytojui ir jo asmenybės brandumo įrodymas.

Dėmesio ugdymas pamokose

Sunkiai susikaupiantys vaikai dėmesį koncentruoja tik apie 5 – 15 min., daug trumpiau nei kiti bendraklasiai. Todėl pedagogas tokiems mokiniams turėtų pateikti trumpas užduotis ir vaizdinę pagalbinę medžiagą. Ilgesnes užduotis reikia skaidyti. Pastebėta, kad mokiniai geriau ties užduotimi sutelkia dėmesį, kai jiems vadovauja mokytojas ir blogiau, kai ilgesnį laiką turi dirbti vieni.

Mokinių darbingumas per dieną vis silpnėja. Patariama sudėtingesnes mokomąsias užduotis pateikti ryte, po pietų skirti aktyvesnes užduotis. Jeigu reikia pateikti daugiau naujų užduočių, būtina mokinį sudominti, nes įdomios skatina domėtis, dirbti savarankiškai. Svarbu apgalvoti pamokos eigą, akcentuoti esminius dalykus. Sudarant tvarkaraštį rekomenduojama derinti stipresnius ir silpnesnius skatinimo būdus. Muzikos ir dailės pamokos turėtų būti įterptos tarp pagrindinių – matematikos, skaitymo pamokų. Mokiniai geriau atlieka užduotis, kai medžiaga paruošiama ir pritaikoma individualiai. Vaikams dažnai reikia pagalbos dideles užduotis skaidant į mažesnes dalis ar žingsnelius.

Labai svarbu išmokyti vaikus mokyti. Visų pirma reikia išmokyti klausytis. Mokinio aktyvų dėmesį padeda palaikyti tiesioginis akių kontaktas. Aktyvumo ir dėmesio sutrikimų turintiems vaikams informaciją reikia pasakyti trumpais sakiniais. Klasei pateikiamos užduotys turi būti suformuluotos trumpai ir labai aiškiai. Norint įsitikinti, ar vaikai suprato instrukcijas, siūloma jų paprašyti pakartoti užduotį savais žodžiais.

Prieš pradėdant dirbti, aktyvumo ir dėmesio sutrikimų turintiems vaikams reikia individualios mokytojo pagalbos. Svarbu išaiškinti vaikui užduoties atlikimo ypatybes: numatyti veiksmų eiliškumą, atrasti kiekvieno veiksmo esminį bruožą, veiksmo svarbą ir panašiai. Rekomenduojama tai pažymėti popieriuje, kad vaikas matytų užduočių pobūdį ir eiliškumą.

Situacija mokykloje

Jei mokykla daugeliui vaikų susijusi su nuostabiais išgyvenimais tai hiperaktyviems vaikams tuos išgyvenimus švietimo sistemos reikalavimai gali paversti košmaru. Tik pradėję lankyti mokyklą tokie vaikai save suvokia neigiamai, kenčia jų savigarba, ypač, kai lygina save su kitais vaikais. Atsiranda elgesio pakitimai; melavimas, skundimas, keikimasis, savęs žeminimas, pikti komentarai kitų atžvilgiu, agresijos potūriai, impulsyvumas.

Jei mokytojas nesusipažinęs su šiuo sutrikimu, jis jaučiasi asmeniškai įžeistas, nes mano, kad vaikas išdykęs. Visiems hiperaktyviems vaikams pažįstamas baimės jausmas, nekalti dėl savo judrumo, užmirštumo išsiblaškymo. Šiems vaikams vėluoti, užmiršti, plepėti per pamokas yra įprastas dalykas ir taip atsitinka savaime vaikui nė nesuprantant. Tokie vaikai negali paaiškinti kodėl taip elgiasi, todėl kai yra baudžiami jaučiasi pasimetę, įskaudinti, bejėgiai.

Pasak T. Ramanauskienės (2009), mokykloje hiperaktyviems vaikams iškyla ir bendravimo su kitais vaikais problema. Labai judrūs vaikai dažnai nepritampa prie draugų yra nepopuliarūs, vaikai nepriima jų žaisti, nes vaikai turi žinoti žaidimo taisykles ir jų laikytis.

Blogiausia tai, kad vaikas, pilnas lūkesčių ir džiaugsmo pradėjęs lankyti mokyklą, pamažu praranda bet koki norą mokytis dėl pastovių perspektyvų ir nesėkmių. Vaikas netenka motyvacijos stengtis mokytis. Ir tuo sunkiau išeiti iš šio užburto rato, kuo ilgiau vaikas kenčia tokiose sąlygose. Be galo svarbu laiku pasiūlyti vaikui ir jo tėvams pagalbą, o jų vaikų pedagogams patarti ir suteikti informaciją.

Kaip teigia U. Mielke (1997) , tėvai savo hiperaktyvų vaiką atveda pas gydytoją kai jau būna praėję ilgą kančių kelią. Tėvai dažniausiai jau nežino ką daryti, nes nepadedą nei griežtos bausmės, o kaip teigia G. Navaitis (1998), jog griežtai nubaudus vaiką poveikis būna trumpalaikis, o reiktų bausti menkomis bausmėmis tai efektyviau.

Pasak G. Navaičio (1998), nereiktų slopinti vaikų aktyvumo. Jų aktyvumą reiktų nukreipti tėvams priimtina ir vaikams įdomia linkme.

Hiperaktyvių vaikų gydymas:

Užtikrinti efektyvų hiperaktyvumo sindromo gydymą gali multimodulus požiūris į patį sutrikimą ir jo gydymą. Tai reiškia komandos, kuriai priklauso tėvai, mokytojai, gydytojai ir elgesio specialistai(psichologai) sudarymą. Keturi tokio gydymo „kertiniai kampai“ yra tokie:

1. Mokymo planavimas.
2. Medicininė priežiūra.
3. Psichologinis konsultavimas.
4. Elgesio modifikavimas.

Negydam hiperaktyvaus vaiko, jis dažniausiai patiria nesėkmes mokykloje, jį atstumia bendraamžiai, kyla konfliktų šeimoje. Visa tai gali sulėtinti vaiko vystymąsi ir dėl menkos savivertės bei nuolatinių nesėkmių sukelti psichikos komplikacijos (nerimo, nuotaikos sutrikimus). Taigi susidaro ydingas ratas: nesėkmė – žema savivertė – nesėkmė – žema savivertė ir t.t. Ydingas ratas progresuoja ir nulemia:

- Blogą socialinį prisitaikymą;
- Elgesio problemas;
- Nesėkmes mokykloje;
- Delinkventinį elgesį;
- Piktnaudžiavimą alkoholiu, narkotikais;

Kaip teigia T. Ramanauskienė (2009), korekciniai metodai dirbant su hiperaktyviais vaikais skirti ne jų išgydymui, o siekiant sudaryti sąlygas, kad mokymosi ir bendravimo nesėkmės vaikui būtų ne tokios dažnos ir ne tokios griauinančios. Tuo pačiu sudaromos sąlygos geresniam vaiko elgesiui, tačiau tokie vaikai išlieka problemiški ilga laiką.

Pasak A. Grigonio (1999), nuolatinis hiperaktyvių vaikų užsipuolimas dėl jų elgesio lemia tai, jog jie pradeda tikėti, kad jų nuolatinės nesėkmės negali būti pakeistos.

1.2.3. Hiperaktyvių vaikų ugdymo mokykloje problemos

Hiperaktyvumas apibūdinamas kaip emociškai sutrikusių, protiškai atsilikusių arba centrinės nervų sistemos pažeidimų turinčių vaikų padidėjęs judrumas, neramumas. Daugelis mokslininkų mano, jog hiperaktyvumą reikėtų aiškinti kaip centrinės nervų sistemos ligą, kuri dažniausiai atsiranda natūralaus gimdymo metu, kai, einant gimdymo kanalais, kūdikiui pažeidžiamos smegenys. Ligą gali sukelti ir kitos priežastys, pavyzdžiui, ankstyvoje vaikystėje patirtos traumos.

Kai kurie mokslininkai žvelgia į hiperaktyvumą, kaip į charakterio akcentuacijos apraišką.

Siekdama visapusiškai apžvelgti hiperaktyvumo priežastis, galima remtis U. Mielke schema (1997). Joje nurodomos šio reiškimo tokios priežastys:

1. Auklėjimo šeimoje nulemtos.
2. Pačiame vaike glūdinčios:
 - 2.1. ankstyvoje vaikystėje atsiradę nedideli smegenų funkcijos sutrikimai dėl:
 - ◆ išankstinio arba užsitęsusio (esant deguonies stokai) gimdymo;
 - ◆ nepakankamos ir netinkamos motinos mitybos, medikamentų ar narkotikų vartojimo nėštumo metu;
 - ◆ infekcijų, mitybos sutrikimų, traumų kūdikystėje ir ankstyvoje vaikystėje;
 - ◆ užsitęsusių konfliktų motinos nėštumo metu.

2.2. netinkama mityba.

Pasitaiko alerginių reakcijų į tam tikrus maisto produktus, juose esančius konservantus. Daugelis maisto produktų, kaip antai pramoninis cukrus, sunaikina organizme svarbias bakterijas ir silpnina jo gyvybinę funkciją. Tokie sutrikimai tampa svarbiais per didelio aktyvumo veiksniais.

Kaip teigia L. Rupšienė „Kad ir kokios būtų hiperaktyvumo priežastys – psichologinės, pedagoginės ar medicininės, - aišku viena, jog hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus požiūrio į jų ugdymo procesą“. (1999, p.130). Gyvenimas rodo, jog hiperaktyvūs vaikai dažnai būna nesuprasti, netgi pačioje artimiausioje aplinkoje į juos žiūrima kaip į piktybiškus nusikaltėlius. Tėvai diržu stengiasi „išmušti“ vaikams neklusnumą iš galvos, mokytojai paprastai siekia jų atsikratyti. Mokykloje tokie vaikai nepageidaujami, jų atžvilgiu įsitvirtinusi kategoriškai neigiama nuostata. Tvirtinama, jog 5-8% jaunesniojo mokyklinio amžiaus berniukų ir 1% mergaičių pasižymi hiperaktyvumu.

Beveik kiekvienoje klasėje mokosi nors vienas toks vaikas. Hiperaktyviems vaikams būdingas sunkiai kontroliuojamas fizinis aktyvumas, judrumas, energingumas, veiklumas, impulsyvūs, dažnai neapgalvota elgsena, nesugebėjimas ilgesnį laiką sutelkti dėmesį.

Ne paslaptis, jog mokytojams jie pridaro aibę rūpesčių. Pamokose jie dažniausiai triukšmingi, energingi, neatidūs. Jie sunkiai nusėdi ilgesnį laiką vienoje vietoje, nuolat užsiima savo reikalais, garsiai kalbina aplinkinius, sukinėjasi, stumdo suolo kaimynus. Mokytojo beveik negirdi, jo užduočių – taip pat, todėl vis klausinėja, ką daryti, arba šiaip, visai klasei girdint, pradeda aiškintis kokią nors juos dominančią temą. Beveik niekada nežino, kas užduota namų darbų, ką reikėjo atsinešti į mokyklą.

Per pertraukas daug ir neatsargiai laksto, stumdosi, mušasi, todėl neretai patenka į rizikingas situacijas, patiria fizinių traumų. Po pertraukos tokiems vaikams labai sunku vėl susikaupti, nes dažnai į klasę ateina įsiaudrinę, blizgančiomis akimis, susivėlę ir triukšmingi.

Pasak L. Rupšienės (1999), labiausiai šiems vaikams patinka pamokos, kuriose nėra monotonijos, pavyzdžiui, kūno kultūra, nes, pasak jų, linksma, nenuobodu ir galima dūkti. Taip pat šiems vaikams dažnai patinka matematikos bei „Aš ir pasaulis“ pamokos, kuriose gana daug įvairovės ir naujų išpūdžių. Tačiau didelis nemėgsta lietuvių kalbos pamokų, nes, pasak jų, nuolat reikia rašyti ir rašyti, daug mokytis, o ruošiant namų darbus, - gana ilgai padirbėti. Dažnas prisipažįsta: „Aš trupučiuką aptingęs“. Juos labai erzina veikla, kur reikia didelio kruopštumo, pavyzdžiui, darbai ir piešimas. Labai dažnai būtent tokia veikla jiems ir nesiseka, nes negali ilgam susikaupti, susitelkti darbui.

Hiperaktyviems vaikams nepatinka ir kontroliniai darbai. Žinoma, jie nepatinka beveik visiems mokiniams, bet dėl labai skirtingų priežasčių. Paprastai sakoma, kad vaikai bijo, labai nerimauja dėl užduočių ir su jų atlikimu susijusio vertinimo. Hiperaktyvūs vaikai dažniausiai sako,

jog jiems kontroliniai darbai nepatinka todėl, kad tada klasėje tylu ir labai nuobodu, su niekuo negalima pasišnekėti, reikia sėdėti ir viską pačiam galvoti, o tai labai neįdomu.

Šie vaikai nemėgsta mokytojų nurodymų, ką ir kaip daryti, nes jiems atrodo, kad patys viską gerai žino ir moka. Tiesiog neadekvačiai šie vaikai reaguoja į kitų vadovavimą, ypač akivaizdžiai matomą: gali stengtis jį sumenkinti, patys sukelia konfliktines situacijas, dezorganizuoja darbą. Labi audringai neigiamai reaguoja į autoritarišką vadovavimą. Žinoma, šitokia savybė neretai kenkia jų kaip mokinių padėčiai, nes jie lengvai susipyksta su mokytojais, nenuleisdami nė vienos jų „pražangos“, drąsiai apie tai kalba klasėje, taigi lengvai „prisišaukia ant savo galvos“ nemalonių.

Hiperaktyvūs vaikai bendrauja labai intensyviai, dažnai jų kalba pereina į besaikį plepėjimą, kai girdi tik save, o partnerio žodžiai lieka neišgirsti. Tokie vaikai nejaučia atstumo bendraudami su vyresniais, o tai paprastai sukelia konfliktines situacijas. Jie labai aktyvūs užklasinėje veikloje, turi daug draugų, yra mėgstami. Šie vaikai veiklą vertina pagal tai, ar ji įdomi, ar ne, smagi ar nuobodi. Jie mėgsta, tai, kur galima išlieti energiją, - tai įvairus judrus sportas, šokiai, plaukimas. Kaip jie patys sako, tai „smagu ir linksma“. Kai tik mokykloje pasirodo skelbimas, kad pradėjo veikti naujas būrelis, jie dažniausiai pirmieji ten nuskuba. Bet lygiai taip pat pirmieji iš jo pabėga. Šis daugelio pedagogų smerkiamas būdo ypatumas turi ir daug privalumų: keisdami vieną būrelį po kito dalyvaudami įvairioje, šitie vaikai po truputį išmoksta visko, kas vėliau gyvenime praverčia darbe, organizuojant laisvalaikį, auklėjant savo vaikus (patys daug ką moka ir vaikus to pamoko).

Hiperaktyvūs vaikai mėgsta įvairias kompanijas bei siekia joms vadovauti. Bendraamžių grupėse labai vertinamas jų sugebėjimas visad būti priekyje, bet kada parodyti pasipriešinimą, rizikuoti, žaisti su pavojais. Bet formaliais lyderiais jiems paprastai nesiseka būti. Jeigu mokykloje hiperaktyviems vaikams „nepaklusnumu“, pradeda bodėtis atsakomybės ir ignoruoti šias pareigas.

Pasak L. Rupšienės (1999), jiems būdingas nuolatinis polinkis išdykauti, poreikis linksmintis. Lengvai leidžiasi į abejotinas avantiūras. Neretai nedidelė vagystė, jų akimis, - nieko rimta. Jie nėra melagiai, bet gali pasakyti netiesą, fantazuoti norėdami išsisukti iš sunkios padėties, išvengti nemalonumų arba siekdami pasirodyti esą patrauklesni ir įdomesni. Taigi jie gana lengvabūdiškai stengiasi nematyti leistino ir draudžiamo ribos, pažeidžia doros elgsenos normas. Nesulaikomas domėjimasis viskuo, kas supa, daro hiperaktyvius vaikus nesugebančius pasirinkti pažinties. Dėl polinkio eiti ten, kur „verda gyvenimas“, jie gali atsidurti nepalankioje draugijoje, patekti į asocialią grupę.

Nuotaika jų beveik visada gera. Bet nereti ir pykčio bei agresijos protrūkiai. To priežastis – suaugusiųjų veiksmai, pernelyg stipriai slopinantys jų siekius ir norus. Pykčio protrūkis dažnėja, kai režimas labai griežtas, vyrauja smulkmeniška kontrolė, kasdienė įkyri priežiūra. Visa tai išprovokuoja vien stiprią kovą už savarankiškumą ir nepriklausomybę bei neklusnumą. Hiperaktyvūs vaikai skaudžiai reaguoja į kritiką, nors patys gana dažnai kritikuoja kitus. Pyktį bei

agresiją sukelia ne tik išoriniai veiksmai, bet ir pačių patiriamos nesėkmės. Pavyzdžiui, audringą reakciją gali sukelti blogesnis, nei tikėtasi, pažymys, menkesnis įvertinimas, blogiau negu norėtusi atliktas darbas.

Kaip teigia L. Rupšienė „Save vertindamas, hiperaktyvus vaikas paprastai nurodo gebėjimą bendrauti, visada pakilią nuotaiką, vienatvės nepakenčiamumą, nepakantumą kritikai savo atžvilgiu, polinkį vaizduotis ateitį vaivorykštės spalvomis, nuotykių ir rizikos mėgimą, patrauklumą. Neretai vaikas linkęs save pervertinti“ (1999, p.133).

Hiperaktyvaus vaiko gyvenimas mokykloje labai priklauso nuo jo gabumų mokytis. Labiau sekasi gabiems vaikams. Jie sugeba laviruoti tarp reikiančių mokyklos reikalavimų ir poreikio pasiegti savaip. Žinoma, prie jo prisideda ir nuolaidesnis mokytojų požiūris į juos.

Neretai ir gabūs vaikai dėl nedėmesingumo, nesugebėjimo organizuoti savo veiklą, susiduria su sunkumais moksle. Nuolat sukinėdamasis per pamoką, plepėjimas su klasės draugais, skubėdamas pirmas atlikti kiekvieną mokytojo užduotį ir dėl to darantis daug kvailų klaidų, įgrisdamas mokytojui begale pašalinių klausimų ir klasės dezorganizavimu, toks vaikas dažnai mokosi daug blogiau negu galėtų. Jo pažangumas labai svyruoja: čia vaikas sublizga kaip žvaigždė, puikiai pasiruošęs pamokai, čia, pykdamas ant viso pasaulio, negali atsakyti į paprasčiausius klausimus, atlikti elementariausių užduočių.

Kaip teigia L. Rupšienė (1999), daug sudėtingiau mokykloje sekasi sulėtėjusio mąstymo hiperaktyviems vaikams, nes jie dažniausiai tiesiog nesupranta mokytojų aiškinimų, užduočių ir todėl blogai mokosi. Daugelis mokytojų ant tokių vaikų pyksta, vadina juos tinginiais, liepia daugiau dėmesio skirti mokymuisi, namų darbams. Šitie vaikai tiesiog erzina pedagogus savo lėtu mąstymu, silpna dėmesio koncentracija, o be to, dar ir verdančiu iš pusiausvyros nedrausmingumu. Vaikai, jausdami, kad mokymosi ir ramesnės elgsenos pastangos neduoda rezultatų, pyksta ant mokytojų ir mano, kad jie per reiklūs, nedraugiški. Padėtis būna dar sudėtingesnė, jeigu dėl kokių nors priežasčių ir šeimoje jie patiria mažai teigiamų emocijų, jaučiasi nemylimi ir nereikalingi. Šiuo atveju formuojasi jų negatyvizmas, vaikai tyčia elgiasi taip, lyg jiems ir nereikėtų švelnumo, meilės, gerų santykių su žmonėmis. Kad ir kiek stengtųsi, negaudami geresnių pažymių ir nesulaukdami mokytojų supratimo, jie demonstratyviai pradeda nesimokyti, lyg norėtų visiems įrodyti, kad nesėkmių moksle priežastis – jų pačių rankose.

Ypač blogai mokykloje jaučiasi hiperaktyvūs antramečiai. Dažniausiai jų stengiamasi atsikratyti. Mokykloje jie patiria ypač daug neigiamų emocijų.

Apibendrinant galima būtų teigti, jog hiperaktyvių vaikų ugdymo mokykloje problemos su kuriomis susiduria, yra per didelis dėmesio sutrikimas, impulsyvumas, judrumas, sunkiai kontroliuojamas fizinis aktyvumas. Hiperaktyvūs vaikai dažnai būna nesuprasti, netgi pačioje artimiausioje aplinkoje į juos žiūrima kaip į piktybiškus nusikaltėlius. Todėl šie vaikai dažnai patiria

įvairias socialines nesėkmes bendravime ir dažniausiai būna priskiriami mokyklos veiklos rizikos grupei. Tad nuodugniai įvertinus vaiko elgesio pasireiškimus ir aplinkybes, reiktų parengti individualų elgesio keitimo ir socialinių bei mokymosi įgūdžių ugdymo planą. Suformuoti ir iškelti realius ugdymo bei trūkstamo įgūdžio formavimo etapinius tikslus. Vaiko ugdymą klasėje reiktų organizuoti taip, kad būtų suprasti ir patenkinti jo individualūs poreikiai, o kartu išsaugota ir palaikoma pakanti ir draugiška psichologinė atmosfera klasėje. (gerų tarpusavio santykių pradžia – tai teigiamas požiūris į vaiką, turintį aktyvumo, dėmesingumo, impulsyvumo sutrikimų, kartu pastebint ir jo stipriąsias savybes.)

1.3. HIPERAKTYVIŲ VAIKŲ MOKYKLOJE PROBLEMŲ SPRENDIMO ESMINĖS NUOSTATOS

Akivaizdu, kad labiausiai hiperaktyvių vaikų ugdymo problemų sprendimas mokykloje priklauso nuo kiekvieno su šiuo vaiku dirbančio pedagogo. Todėl tikslinga ieškoti mokytojui prieinamų hiperaktyvių vaikų ugdymo, jų elgsenos ir mokymosi koregavimo būdų natūraliomis pedagoginio proceso sąlygomis.

Pedagogas neturėtų pamiršti, kad vaikas yra hiperaktyvus ne dėl savo kaltės, kad jis be jokių išlygų vertas meilės, pagarbos, saugumo lygiai taip pat kaip ir kiekvienas kitas vaikas. Reikia priimti jį tokį, koks yra, ir nekovoti su juo.

Jeigu mokyklinėje pedagogikoje ir realioje pedagoginėje tikrovėje ši nuostata neįsitvirtina, jokios kitos priemonės nepadės.

Atsisakyti nuostatos į hiperaktyvių vaikų ugdymą mokykloje kaip į kovą su kiekviena nedrausmingumo apraiška.

Pasak L. Rupšienės „Kuo daugiau peikiame, griežčiau baramė, reikalaujame klusnumo, atkreipiame dėmesį į netikusią elgseną, kovojame su pavieniais nedrausmingumo atvejais, tuo labiau stipriname neigiamą atsakomąją vaiko reakciją, hiperaktyvumą, darome didelę žalą jo socializacijai. Reikia vengti nuolatinio neigiamo reagavimo į vaiko elgseną, stengtis rečiau sakyti „ne“, „baik“, „negalima“. Baramas vaikas jaučiasi nemylimas“ (1999, p.135).

Smulkių išdaigų nepaisymas. Hiperaktyvus vaikas pamokoje sukiojasi, žaidžia, žiūri pro langą, šnekina kaimyną – galbūt kartais reiktų šių smulkių išdaigų nepastebėti. Aišku, jeigu neperžengiamos tam tikros ribos, kurias kiekvienas mokytojas nustato pats. Mokytojas visa tai mato ir gali net kokiais nors ženklais tai parodyti, bet tiesiog nieko nesakyti. Pasitaikius progai, reikia bandyti vaikui paaiškinti, kaip sunku dirbti mokytoju, kaip nelengva kalbėti, kai koks mokinys

neklauso, kaip nesmagu, kai mokytojo žodžiai ignoruojami, koks bejėgis pasijauti, kai tau nuolat trukdoma, nors ir ne iš blogos valios.

Fizinių ir kitokių bausmių atsisakymas. Kai kuriems mokytojams ir tėvams atrodo, jog hiperaktyvų blogai besimokantį ir besielgiantį vaiką reikia nuolat bausti, nes tada jis taps geresnis, „ateis į protą“. Iš tikrųjų bausmės poveikis trumpalaikis, o padariniai – neprognozuojami. Prie bausmių greitai priprantama, vadinasi, toliau jos turi būti didesnės. Patirtis dažnai rodo, jog, vaiką vis smarkiau baudžiant, jo elgsena ir mokymasis vis blogėja. Pagaliau vaikas pajunta priešiškus viskam, kas susiję su bausme: tėvams, mokytojui, jo dėstomam dalykui, apskritai visai mokyklai.

Sužinoję, kad vaikas namuose mušamas už dvejetą, pastabą pažymių knygelėje ar kitoki nusižengimą, pedagogai turi pasišnekėti su tėvais, paaiškinti, kad tokių bausmių poveikis trumpalaikis, kad dažnai jos sukelia vaiko baimę ir nerimą, o vėliau skatina agresyvumą. Iš tiesų didžiausia bausmė tokiems vaikams – sėdėti vienoje vietoje, kai draudžiama ką nors veikti.

Jokiu būdu negalima rašyti blogų pažymių kaip bausmės už nestropumą (dvejetas, jei neturi pieštuko ar ko nors kito, gal ir skatina kitą kartą nepamiršti, tačiau toks elgesys sukelia konfliktą, pasipiktinimą, nerimą, netgi stresinę situaciją).

Pasak L. Rupšienės (1999), nedera rašyti blogus pažymius už mokytojui nepatinkančią vaiko elgseną. O hiperaktyvūs vaikai, kaip žinome, dažnai kelia mokytojui rūpesčių dėl drausmės.

Kiekviena bausmė, ir ne tik fizinė, vaiko poreikių ir norų neatitinkantis besąlygiškas reikalavimas, kai pasinaudojama stipresniojo ir suaugusiojo teise, galimi tik kraštutiniais momentais. Priešingu atveju tai vaikui daro vien žalą. (L. Rupšienė, 1999).

Prasminio barjero įveikimas. Patartina pastebėti kylantį su vaiku konfliktą ir spręsti jį. Tiesiog būtina užkirsti kelią atsirandančiam prasminiam barjerui.

Prasminis barjeras – tai toks reiškinys, kai vaikas tampa nejautrus pedagoginiam poveikiui. Jis supranta, ką reikia daryti, bet nepriima mokytojo reikalavimų ir jų nevykdo. Šį barjerą lemia vidinis vaiko protestas, kylantis iš nuoskaudų, nepelnytų bausmių, neteisingumo, nesupratimo, mokykloje patirtų neigiamų emocijų. Prasminis barjeras – tai nepalankiai susiklostę mokytojo ir moksleivio santykiai. Norėdamas jį įveikti, mokytojas pirmiausia turi išsiaiškinti priežastį, o tada konkrečiomis priemonėmis jį šalinti. Kartais prasminį barjerą įveikti gana lengva. Tačiau yra daug atvejų, kai tai padaryti sunku. Tada svarbu vaiką įtikinti, jog norima jam padėti, įrodyti, jog jam pakanka gabumų mokytis. Svarbiausia, kad vaikas pats norėtų siekti tų tikslų, kuriuos iškelia pedagogas. Įveikus prasminį barjerą, vaikui padedama keisti požiūrį į savo elgesį bei veiklą.

Pageidautinos elgsenos įtvirtinimas. Reikia priminti, jog elgesio normų išmokstama pamažu. Todėl reikėtų pagrindinį dėmesį sutelkti ne į kovą su nepageidautino elgesio apraiškom, bet į pageidautinos ir tikslingos elgsenos įtvirtinimą. Tam kiekvienas mokytojas turi stengtis sudaryti situacijas, kuriose vaikas patiria sėkmę, yra giriamas ir pripažįstamas. Reikia atkreipti

dėmesį net į menkiausius teigiamus vaiko elgsenos faktus, pastebėti juos ir pakalbėti apie tai su vaiku.

Vaiko saugumo jausmo stiprinimas. Pastebėjome, kad yra mokytojų, manančių, jog moksleiviai turi jų bijoti, - esą tada jie geriau elgsis, labiau stengsis mokytis ir sieks geresnių rezultatų. Tokie pedagogai nepakenčia pernelyg aktyvaus, triukšmingo vaiko, ypač jeigu jis nuolat neatlieka namų darbų, nesupranta aiškinimo. Šitai pirmiausia pasakytina apie mokytojus dalykininkus, dirbančius su paaugliais, kurie dažniausiai garbės reikalu laiko savo dėstomo dalyko mokėjimą, o ne mokinio asmenybės ugdymą.

Pasak L. Rupšienės (1999), vaiko saugumo jausmą padeda stiprinti aiškus leistinos elgsenos ribų žinojimas. Kartais manoma, kad hiperaktyviems vaikams dėl jų būdo ypatumo reikia atleisti viską. Šitoks požiūris būtų pernelyg liberalus, o jo padariniai abejotini. Šie vaikai turi jausti atsakomybę už savo veiksmus ir stengtis neperžengti ribų, kurias jie turi aiškiai žinoti. Pedagogui svarbu kelti protingus bei vaiko galimybes atitinkančius reikalavimus.

Svarbu elgtis taip, kad vaikas visada jaustų, jog mokytojas jį supranta, gerbia kaip asmenybę, vertina kaip nepakartojamą žmogų. Šitai padeda vaikui adekvačiai save vertinti ir saugiai jaustis.

Nuoširdžių mokytojo ir vaiko santykių užmezgimas ir stiprinimas. Kiekvienam mokytojui turi padėti elementarios priemonės: šypsena vaiką sutikus, kreipimasis vardu, pagyrimas draugų akivaizdoje už kokį nors gerai atliktą darbą.

Mokytojas turi sukurti teigiamą emocinę atmosferą kiekvienoje pamokoje: palaikyti gerus santykius su moksleiviais įgyti jų pasitikėjimą, nuoširdžiai ir draugiškai bendrauti. Reikia vadovautis nuostata, kad kiekvienas vaikas turi patirti kuo daugiau teigiamų emocijų, švelnumo, meilės, nepriklausomai nuo to, kokie jo gabumai, charakteris, kas jo tėvai, kokia jų materialinė padėtis, išsilavinimas.

Kaip teigia L. Rupšienė (1999), siekdami vaikui padėti, mokytojai turi suvokti, jog kai kurių vaikų psichofizinis vystymasis yra sutrikęs, kad jie nepajėgia mokytis tokiu pat tempu kaip bendraamžiai. Svarbiausia, kad tokie vaikai nebūtų atstumti, netaptų „tuščia vieta“, „tinginiais“.

Reikia pažymėti, kad mokytojai dar jaučiasi suvaržyti, dažnai bijo glaudžių emocinių ryšių su vaikais, nes mano tai pakenksiant jų autoritetui. Jie vengia prabilti apie savo sunkumus, aptarti juos su auklėtiniais. Tuo tarpu tiks atvirumas neretai padeda išspęsti konfliktą arba užmegzti gerus santykius su moksleiviais, Tokiu atveju vaikas suvokia, kad mokykloje jis ne tik mokosi, bet ir gyvena, o mokytojas – irgi žmogus, taip pat pažeidžiamas ir tikras.

Aktyvių mokymo metodų taikymas. Įsigalėję tradiciniai mokymo metodai neleidžia mokykloje pasireikšti įgimtam vaikų aktyvumui. Todėl mokytojai turi kiek įmanoma atsisakyti „paskaitos-įskaitos“ mokymo metodo. Reikia dažniau organizuoti darbą grupelėmis, mokymąsi iš

patirties, diskusijas, atvejų analizes ir pan. Taikant tokius metodus, vaikai gali jaustis laisviau, pasirinkti mokomąsias užduotis, daugiau judėti klasėje.

Organizuojant darbą grupelėmis, hiperaktyvus vaikas turi būti labai mažoje grupelėje (3-4 žmonės), kad galėtų susikaupti, nesiblaškyti, išlaikyti dėmesį atlikdamas užduotį, neprarasti atsakomybės.

Fizinis judrumas. Praėjo tie laikai, kai iš kiekvieno vaiko buvo reikalaujama visą pamoką sėdėti viena poza ir nejudėti, tam tikru būdu kelti ranką. Dabar vis daugiau kalbama apie judėjimo stokos mokykloje sukiamas ligas, todėl vaikams pamokoje leidžiama sėdėti laisvesne poza. Kai kurie hiperaktyvūs vaikai tiesiog prašosi leisti pamokos metu pastovėti ir taip klausytis mokytojo aiškinimo bei sekti pamokos eigą. Jeigu šitai nesukelia nepageidaujamų reiškinių, mokytojas gali leisti vaikui stovėti. Nereikia bijotis kitų vaikų reakcijos. Pasak L. Rupšienės (1999), jeigu vaikai nuo pirmų dienų mokykloje bus skatinami suprasti, jog visi jie tokie skirtingi, kad gali turėti savitų bruožų, į kuriuos visi kiti turi normaliai reaguoti ir nesityčioti, tai kiekvienas toks netradicinis poelgis nesukels nereikalingų emocijų.

Žinoma, reikia tokiems vaikams sudaryti ir daugiau galimybių pajudėti. Pavyzdžiui, galima nenusėdinčiam vietoje vaikui leisti apibėgti aplink mokyklą ir pan.

Sutarčių sudarymas. Verta kartkarčiais individualiame pokalbyje su hiperaktyviu vaiku aptarti jo mokyklos rūpesčius. Reikia paraginti vaiką išsakyti savo išgyvenimus, nerimą keliančias mintis. Mokytojas gali paaiškinti, kaip pats visa tai suvokia. Pokalbio pabaigoje galima sudaryti nedidelę sutartį dėl vaiko elgsenos normos, leistinos ribos ir mokytojo įsipareigojimai. Žinoma, pradėti reikia nuo nedidelių reikalavimų, kuriuos pamažu galima didinti. Pedagogas turi būti atkaklus, bet ir lankstus sutarties galiojimo metu, nes vaikas kartais nusižengs jos įsipareigojimams ir tuomet kils klausimas, kaip pasielgti: nuolaidžiauti ar reikalauti. Per didelis liberalumas skatins vaiką žvelgti į sutartį kaip į nerimtą žaidimą, o per griežtas reikalavimas gali nuslopinti silpnus vaiko saviugdos poreikius.

1.4. TYRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tyrimo tikslas – ištirti bei apibendrinti su kokiais sunkumais dėl hiperaktyvių vaikų elgesio susiduria pedagogai ir kokius metodus taiko dirbant su jais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti lietuvių autorių bei užsienio šalių literatūrą apie hiperaktyvumo sutrikimą turinčius vaikus.
2. Išsiaiškinti kokie hiperaktyvių vaikų santykiai su šeima.
3. Išanalizuoti hiperaktyvių vaikų santykius su klasės draugais mokykloje.
4. Nustatyti kokius mokymo metodus mokytojai taiko dirbdami su hiperaktyviais vaikais.
5. Ištirti su kokiais sunkumais mokykloje susiduria hiperaktyvūs vaikai ir kokie elgesio ypatumai būdingi jiems.
6. Išsiaiškinti kokių mokymosi sunkumų patiria hiperaktyvūs vaikai.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tiriamieji ir tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliekamas Vilniaus Saulėtekio vidurinėje mokykloje, Vilniaus Daukanto pagrindinėje mokykloje, Vilniaus Antakalnio vidurinėje mokykloje, Švenčionėlių pagrindinėje mokykloje, Švenčionių pradinėje mokykloje, Švenčionių vidurinėje mokykloje ir Vilniaus Šaltinio pagrindinėje mokykloje.

Tyrimo metu norėta išsiaiškinti kiek yra hiperaktyvių vaikų klasėje, su kokiais sunkumais susiduria, bei kokius metodus mokytojai taiko dirbdami su hiperaktyviais vaikais.

Apklausoje dalyvavo pradinių t.y. 1-4 klasių mokytojai, bei socialiniai pedagogai. Vilniaus Saulėtekio vidurinė mokykla, Vilniaus Antakalnio vidurinė mokykla, Daukanto pagrindinė mokykla pasirinktos dėl didelio pradinių klasių skaičiaus, tai pat šiose jau išvardintose mokyklose ir Švenčionių vidurinėje mokykloje bei Vilniaus Šaltinio pagrindinėje mokykloje buvo geriausiai sudarytos tyrimui sąlygos.

1-4 klasės buvo pasirinktos todėl, kad išnagrinėjus mokslinę literatūrą matyti, jog hiperaktyvumo diagnozė dažniausiai nustatoma 5 – 7 metų vaikams.

2.2. Tyrimo objektas

Tyrimo objektas – hiperaktyvumo sutrikimą turintys jaunesniojo mokyklinio amžiaus t.y. 1-4 klasių vaikai. Gavus mokyklos vadovybės sutikimą duomenys buvo renkami anketiniu pedagogų apklausos būdu. Anketa sudaryta iš 28 klausimų.

Pedagogai anketas pildė kiekvienam hiperaktyvumo sutrikimą turinčiam vaikui esančiam klasėje individualiai. Tyrimo metu buvo apklausta 148 tiriamieji.

2.3. Duomenų apdorojimas

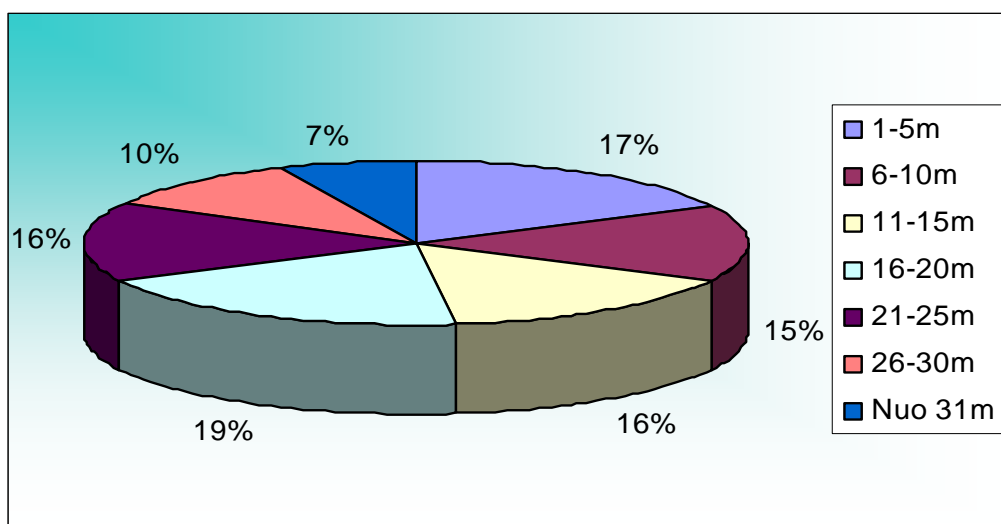
Duomenų analizė buvo atlikta statistinės kompiuterinės programos SPSS 13 versija. Atlikta statistinė duomenų analizė. Skaičiuoti atsakymai vidurkiais, bei statistinio patikimumo reikšmės.

3. TYRIMO REZULTATAI

3.1. Bendra tiriamųjų charakteristika

Tyrime dalyvavo 148 mokytojai – 146 mokytojos moterys ir 2 mokytojai vyrai. Daugiausia, apie trečdalis pedagogų (34,46 procentai) yra nuo 31 – 40 m. amžiaus.

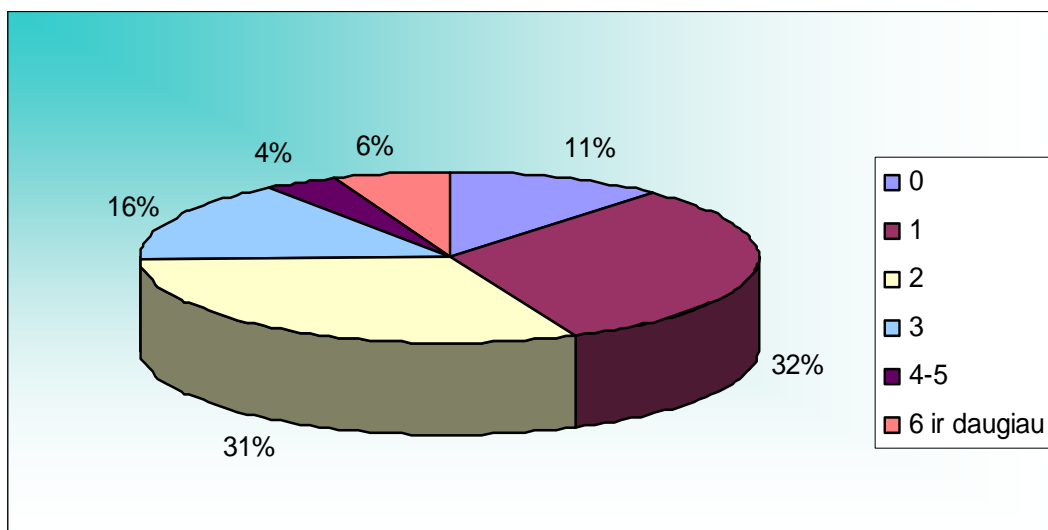
Apklaustos duomenimis, nemažai pedagogų (19 procentų) turi 16 – 20 m. pedagoginio darbo stažą, todėl galima tvirtinti, kad ilgas darbo stažas, leidžia daug geriau pažinti vaikus, stebėti jų elgesį ir įvertinti su juo susijusias įvairias problemas. (1 pav.).

1 pav. Mokytojų pedagoginis stažas

Beveik visų apklaustų mokytojų (89 procentai) klasėse pasitaikė dėmesio ir elgesio sutrikimų turinčių vaikų.

Daugelyje klasių yra ne tik po vieną (32 procentai), bet po du, tris, keturis dėmesio ir elgesio sutrikimą turinčius vaikus. Pasitaikė klasių kur judrių mokinių klasėje buvo net šeši ir daugiau – tokių klasių buvo (6 procentai). (2 pav.).

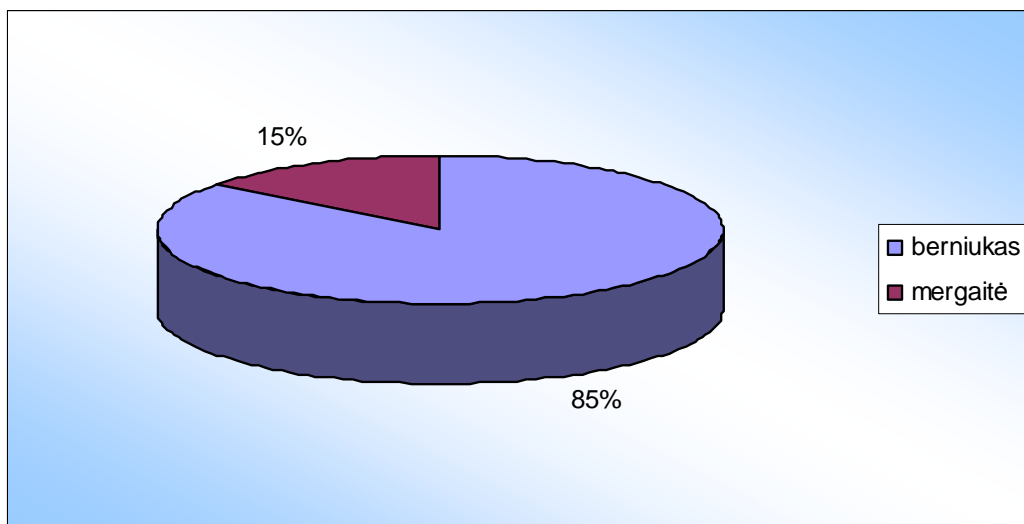
2 pav. Hiperaktyvių vaikų skaičius klasėje

Kaip mokslinė literatūra teigia, mokytojas ir klasės vaikai sėkmingai gali integruoti vieną hiperaktyvų vaiką. Jeigu vienoje klasėje mokosi du ir daugiau tokių vaikų ir mokytojas negauna asistento pagalbos, klasės rmtis ir tvarka gali pakrikti.

3.1.1. Vaikų demografiniai duomenys

Mokslinė literatūra, pažymi, kad hiperaktyvumo diagnozė dažniausiai nustatoma 5-7 metų vaikams. Išanalizavus tyrimo gautus duomenis taip pat matyti, kad daugiau nei pusė (51 procentas) hiperaktyvių vaikų amžius 9-10 m. ir panašus skaičius (42 procentai) vaikų amžius 7-8 m. Galima teigti, jog hiperaktyvumo sutrikimas labiausiai pasireiškia 9 - 10 m. vaikams.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad apie 10 procentų visų vaikų šiandien yra hiperaktyvūs. Berniukams hiperaktyvumas pasireiškia keturis kartus dažniau negu mergaitėms. Analogiškas tendencijas parodė ir tyrimo duomenys: hiperaktyvumo sutrikimą turinčių berniukų apie 85 procentai, mergaičių tik 15 procentų. (3 pav.).

3 pav. Hiperaktyvių vaikų lytis

Galima teigti, jog hiperaktyvumas labiau būdingas berniukams nei mergaitėms. Berniukai, būdami judresni, kelia daugiau problemų mokytojams.

3.1.2. Hiperaktyvių vaikų elgesio ir dėmesio problemos

Pagrindinė hiperaktyvaus vaiko problema – visiškas nesugebėjimas susikaupti. Atsiranda elgesio pakitimai: melavimas, skundimas, keikimasis, savęs žeminimas, pikti komentarai kitų atžvilgiu, agresijos protrūkiai, impulsyvumas. Hiperaktyviam vaikui nesuprantama sąvoka „laukti“, išlaikyti dėmesį, tokį vaiką blaško visi įmanomi dirgikliai.

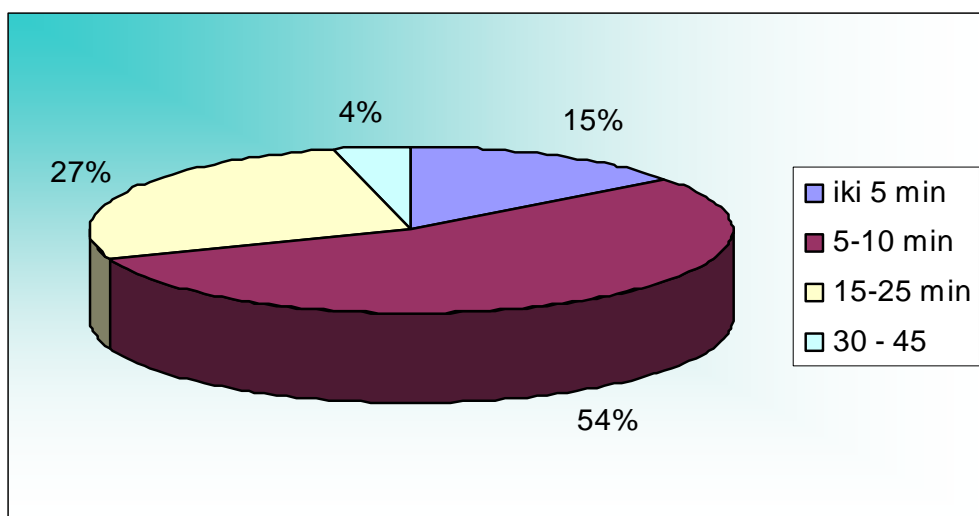
Vaikui viskas ir visur rūpi, viskas turi vykti tik dabar ir staigiai. Jo negalima sodinti nei į paskutinį suolą, nei prie lango, nei prie durų.

Hiperaktyvus vaikas negali nustigti vietoje ilgiau kaip keletą minučių, trukdo kitiems klasės draugams, pertraukų metu įsivelia į peštynes.

Tyrimo metu buvo bandoma nustatyti, kiek ilgai hiperaktyvus vaikas gali išlaikyti dėmesį pamokos metu ir kuriuo metu tokio vaiko elgesio ir dėmesio problemos labiausiai pasireiškia.

Tyrimo duomenys parodė, kad daugiau nei pusė hiperaktyvių vaikų (54 procentai) gali išlaikyti dėmesį tik 5-10 min. pamokos metu (4 pav.), o elgesio problemos labiausiai pasireiškia į pamokos pabaigą (56,49 procentai.) Todėl galima teigti, jog hiperaktyvumo sutrikimą turintys vaikai dėmesį

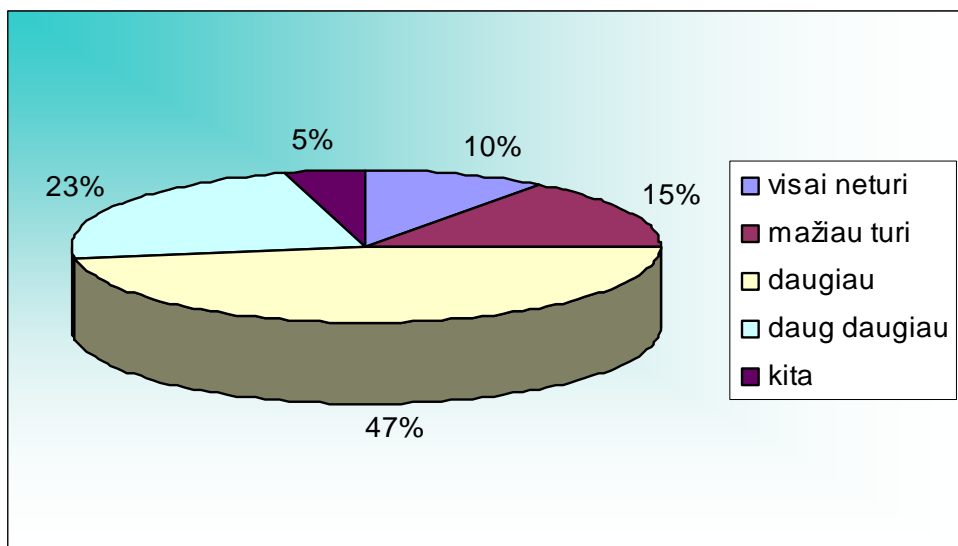
koncentruoja tik apie 5 – 10 min. Pedagogai tokiems mokiniams turėtų pateikti trumpas užduotis ir vaizdinę pagalbinę medžiagą.

4 pav. Kiek ilgai hiperaktyvus vaikas gali išlaikyti dėmesį pamokos metu.

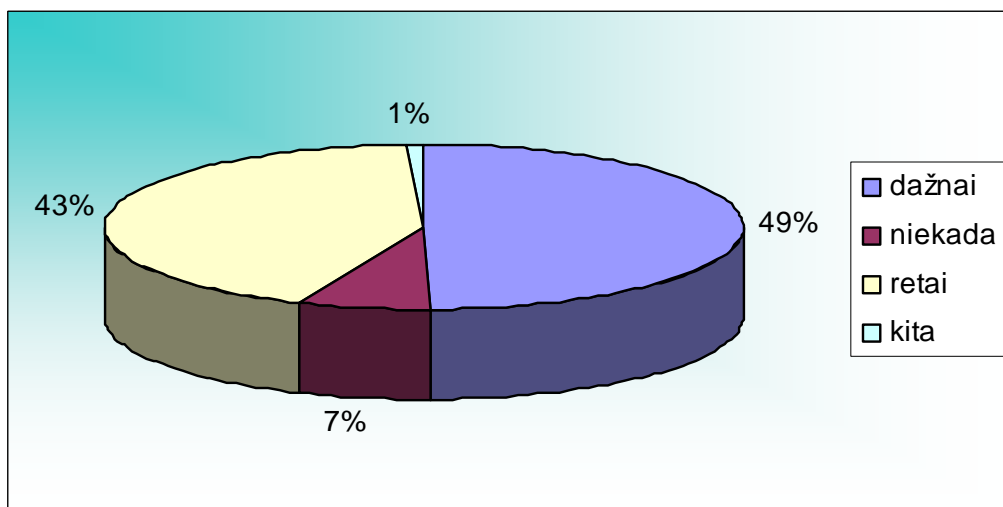
Hiperaktyvus vaikas tampa problema ne tik mokytojams, bet ir bendraklasiams. Jis provokuoja, kartais įžeidžiamai elgiasi, nes nesupranta savo elgesio pasekmių. Tokie vaikai vargina bendraklasius ir patys nervinasi, nes klasės draugai jo nesupranta, o jis nesupranta kodėl. Prasideda bandymai užkariauti dėmesį visais įmanomais būdais – „cirkais“. Bendravimo problemos pasireiškia ir tuomet, kai skriausdamas kitus klasės draugus, hiperaktyvus vaikas nepripažįsta savo klaidų, tuomet jis nepriimamas į kitų klasės draugų ratą, dėl savo nenusipėjamo elgesio ir patiriamų skriaudų.

Pedagogų pastebėjimais hiperaktyvūs vaikai beveik perpus dažniau (47 procentai) turi bendravimo problemų negu kiti klasės vaikai.(5 pav.).

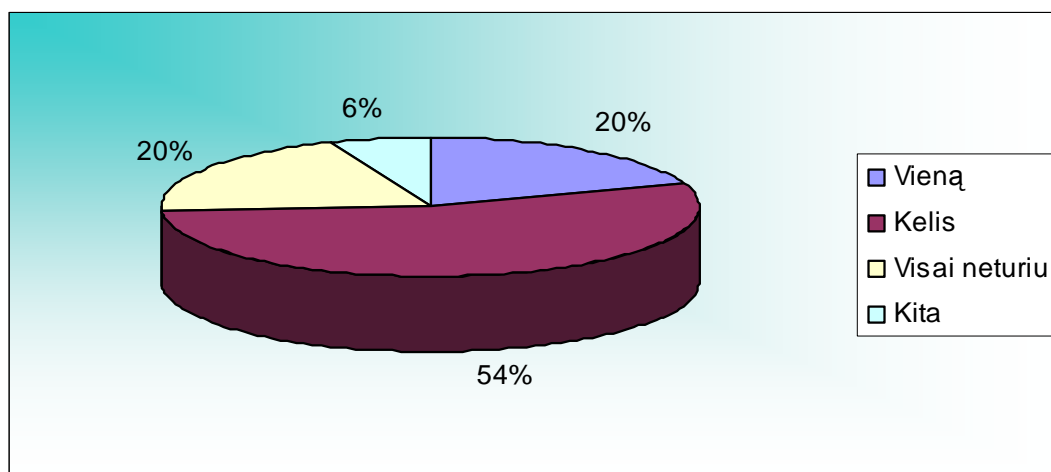
5 pav. Pedagogų nuomonė apie hiperaktyvių vaikų bendravimo problemas lyginant su bendraklasiais.

Hiperaktyviems vaikams iškyla sunkumų bendraujant su klasės draugais. Tarp vaikų labai dažnai kyla konfliktai dėl įvairių priežasčių – pasidalijimo žaislais, nesutarimai dėl žaidimo taisyklių. Per pamokas vaikai dirba, todėl pertraukos skirtos išsišėlti. Kartais savo nesutarimus vaikai išsprendžia patys, o kartais reikalingas ir mokytojų įsikišimas. Tai patvirtina ir tyrimo rezultatai. Beveik pusė apklaustųjų mokytojų (49 procentai) teigia jog konfliktinės situacijos kyla dėl hiperaktyvaus vaiko elgesio. Panašus pedagogų skaičius (43 procentai) įsitikinę, jog tik retu atveju konfliktinės situacijos kaltininkai yra hiperaktyvūs vaikai. Galima manyti, kad vieni vaikai patys išsprendžia savo problemas, o kitiems būtinas mokytojų įsikišimas. (6 pav.).

6 pav. Konfliktinių situacijų dažnumas klasėje

Dėl nedėmesingumo hiperaktyviems vaikams iškyla problemos žaidžiant komandinius žaidimus. Tokie vaikai turi per mažai kantrybės ir netoleruoja kitų, atrodo nepagarbūs ir nesubrendę. Dažniau nepaklūsta, bet nesąmoningai, nesusimąstydami. Dėl impulsyvumo dažnai pasako ką nors blogo, kas užgauna kitų vaikų jausmus, dažnai patiria nelaimingus atsitiktinumus. Šie hiperaktyvūs vaikai dažniausiai būna nepopuliarūs tarp bendraamžių, su jais noriai sutinka žaisti tik jaunesni arba tokie pat hiperaktyvūs vaikai. Tėvai ir mokytojai, bendraudami su tokiais vaikais jaučia stresą, nes sunkiai sekasi rasti būdų kaip šiems vaikams padėti ir ką padaryti, kad jie būtų patenkinti. Tokie vaikai taipogi gali būti ir labai mėgstami dėl savo judrumo. Todėl buvo tiriama mokytojų pastebėjimai ar hiperaktyvūs vaikai yra mėgstami bendraklasių ir ar turi draugų klasėje. Tyrimo duomenys parodė, kad 47 procentai hiperaktyvių vaikų yra klasės lyderiai. Todėl galima teigti, kad hiperaktyvūs vaikai nors ir išsiskiria savo elgesiu, yra visur pastebimi, per pamokas trukdo kitiems, tačiau nėra nemylimi. Hiperaktyvūs vaikai gali būti ir klasės lyderiais. Mokytojų teigimu, daugiau nei pusė (54 procentai) hiperaktyvių vaikų turi po kelis draugus klasėje. Tik penktadalis (20 procentų) mokytojų teigia, jog hiperaktyvūs vaikai turi po vieną draugą ar visai neturi. Galima manyti, jog neturėjimas nė vieno draugo nebūtinai slypi vaiko elgesyje. Tai gali būti hiperaktyvaus vaiko uždarumas. (7 pav.).

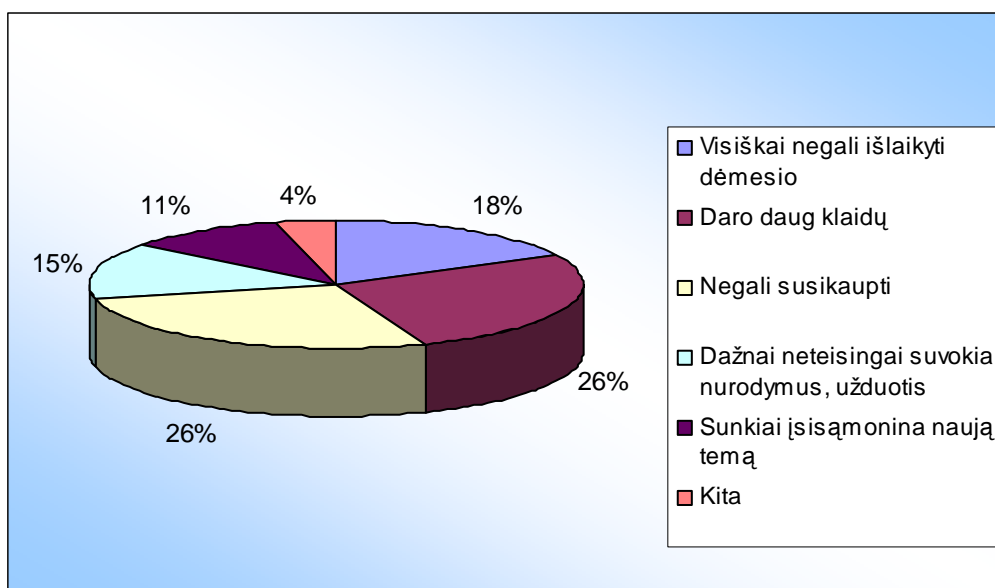
7 pav. Mokytojų nuomonė apie hiperaktyvių vaikų draugus klasėje

Kaip mokslinė literatūra teigia, labai jautres vaikai dažnai nepritampa prie draugų, yra nepopuliarūs, vaikai nepriima jų žaisti. Tačiau kaip parodė tyrimo rezultatai, hiperaktyvūs vaikai turi po kelis draugus klasėje ir gali būti klasės lyderiais.

3.1.3. Hiperaktyvių vaikų mokymosi sunkumai

Mokslinėje literatūroje pažymėta, kad hiperaktyvių vaikų protiniai sugebėjimai tokie patys kaip ir kitų vaikų, tačiau jiems būdingas netolygumas, nuolatinis dėmesio nesukauptas per pamokas. Dėl šios priežasties tokie vaikai dažnai susiduria su mokymosi sunkumais.

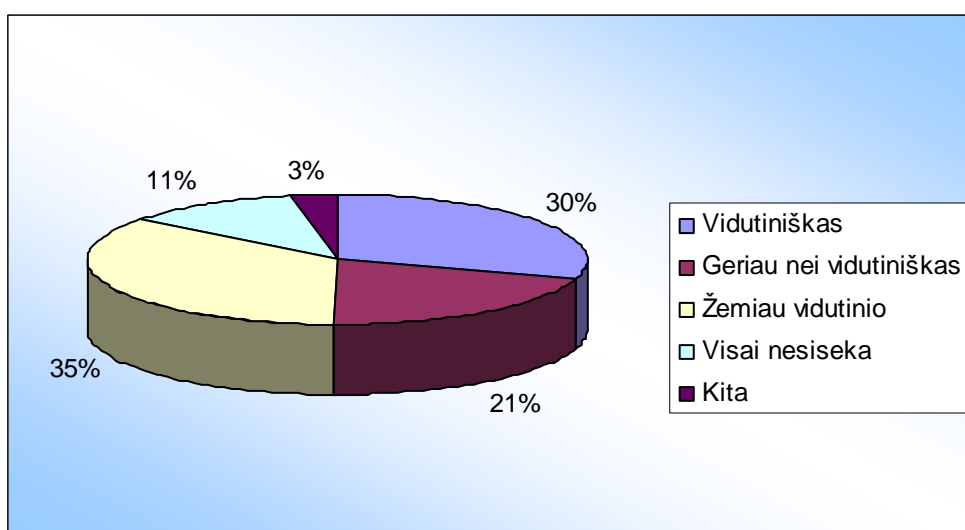
Tyrimo metu gautais duomenimis, ketvirtis (26 procentai) hiperaktyvių vaikų daro daug klaidų ir negali susikaupti, beveik penktadalis (18 procentų) visiškai negali išlaikyti dėmesio. (8 pav.). Galima teigti, jog hiperaktyvūs vaikai yra neatidūs, elgiasi impulsyviai, nesugeba sukaupti dėmesio, todėl jiems dažnai kyla mokymosi sunkumų.

8 pav. Pedagogų nuomonė apie hiperaktyvių vaikų mokymosi sunkumus

Mokykloje elgesio ir dėmesio sutrikimą turintiems vaikams sunkiai sekasi, nes jie nesugeba išlaikyti dėmesio ilgiau nei kelias minutes ir ypač ties užduotimis, kurios jiems atrodo įkyrios ir besikartojančios. Paprastai šių vaikų intelektas yra normalus, tačiau jie nesugeba mokytis pagal

savo galimybes. Kuo labiau tokiems vaikams nesiseka mokslai, tuo mažiau jie deda pastangų. Hiperaktyvių vaikų mokymosi rezultatai nepastovūs, nes lengvai įveikti sunkumai ir darbai vieną dieną, tampa visiškai neįveikiami kitą. Šie vaikai suvokia save neigiamai, jie blogiau save vertina, ypač kai save lygina su kitais bendraamžiais. Tyrimo metu buvo tirtas dar vienas aspektas – hiperaktyvaus vaiko pažangumas. Rezultatai taip pat parodė, kad 35 procentai hiperaktyvių vaikų mokymosi pažangumas yra žemiau vidutinio ir panašus pedagogų skaičius (30 procentų) mano, kad tokių vaikų mokymosi pažangumas yra vidutiniškas (9 pav.). Galima manyti, jog hiperaktyvių vaikų nesusikaupimas, išsiblaškymas pamokų metu atsiliepia jų mokymosi pažangumui.

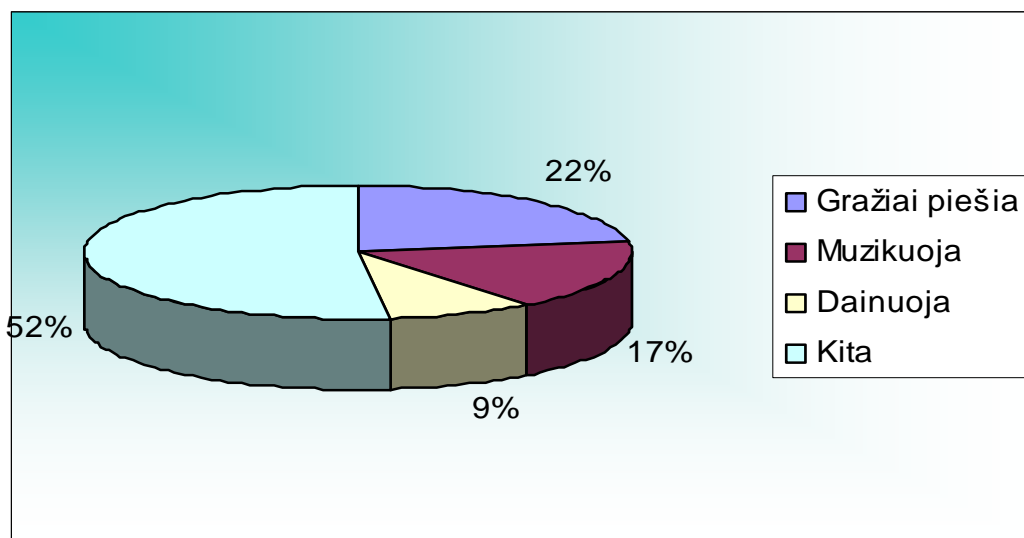

9 pav. Hiperaktyvių vaikų mokymosi pažangumas.

Hiperaktyviems vaikams rekomenduojama lankyti sporto būrelius arba imtis kitos, vaikui patinkančios veiklos. Turi būti sričių, kur vaikas jaustų, kad jam sekasi gerai ir patinka tokia veikla. Tokia veikla reikalinga tinkamai savivertei ir pasitikėjimui savimi ugdyti. Įvairių būrelių lankymas labai svarbus vaikų bendrai savišvietai. Papildomų užsiėmimų metu, vaikai išmoksta šokti, muzikuoti, dainuoti, gražiai piešti ir panašiai.

Judresniems vaikams labiau negu kitiems reikia daugiau fizinio krūvio. Anot mokslinės literatūros šaltinių – judrumas, vikrumas, staigi reakcija sportuojant yra stipriosios hiperaktyvių vaikų savybės. Dauguma kitų būrelių, nesusijusių su sportine veikla, reikalauja dėmesio, susikaupimo ir kruopštumo. Tyrimo metu mokytojų buvo klausiama koks procentinis dydis hiperaktyviųjų vaikų palyginus su kitais klasės vaikais, lanko būrelius ir kokiais gabumais pasižymi tokie vaikai. Tyrimo rezultatai rodo, kad 29 procentai hiperaktyvių vaikų lygiai tai pat lanko būrelius kaip visi kiti klasės vaikai. Taip pat pasitaiko ir tokių hiperaktyvių vaikų, kurie visai nelanko jokių būrelių, tokių yra

apie 24 procentai. Buvo tirta kokiais gabumais pasižymi hiperaktyvūs vaikai. Apie 22 procentus hiperaktyvių vaikų gražiai piešia, 17 procentų muzikuoja ir 9 procentai vaikų dainuoja. (10pav.).

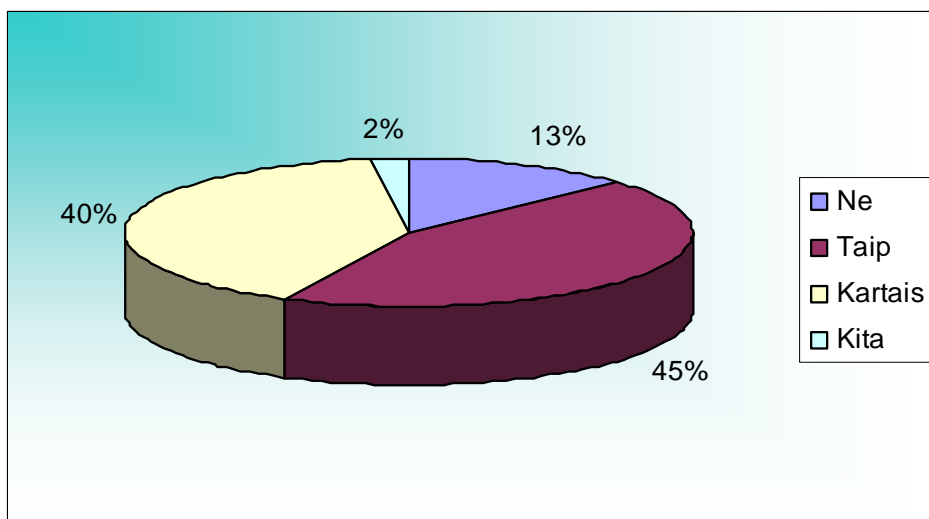

10 pav. Hiperaktyvių vaikų gabumai.

Svarbu sudaryti sąlygas vaiko ypatumams atsiskleisti pozityviai ir konstruktyviai tose srityse kur vaikas gali gerai jaustis ir daug pasiekti bei išreikšti savo gabumus. Būrelių lankymas yra gera galimybė ugdyti bei gerinti hiperaktyvių vaikų socialinę adaptaciją.

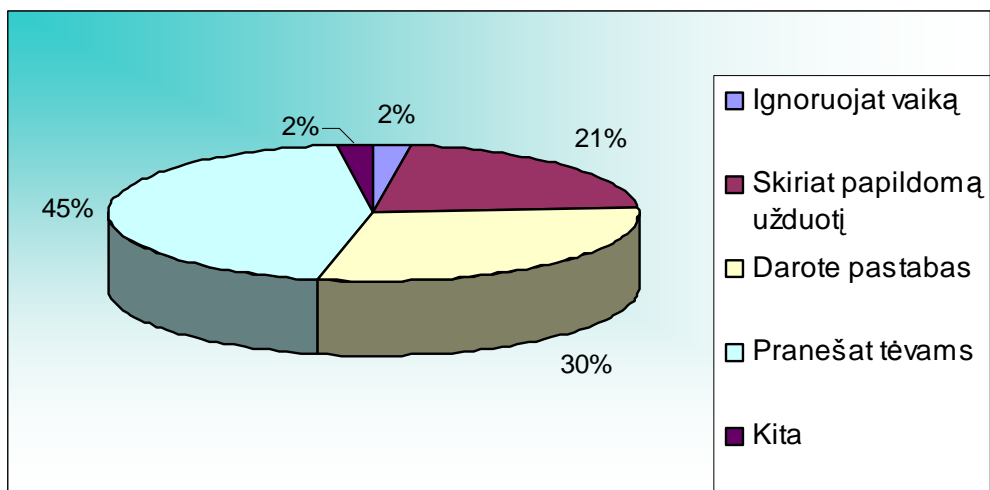
3.1.4. Hiperaktyvių vaikų elgesio ypatumų vertinimas

Bausmėmis hiperaktyvaus vaiko negalima auklėti, tokiu būdu tik dar labiau sutraumuosi. Baudžiami vaikai jaučiasi įskaudinti, bejėgiai, pasimetę ir nesuprasti. Todėl buvo tirta ar mokytojai taiko bausmes kai vaikas būna nepaklusnus. Anot tyrimo duomenų, 45 procentai apklausoje dalyvavusių pedagogų taiko bausmes kai hiperaktyvus vaikas būna nepaklusnus. 40 procentų taiko kartais. Ir tik maža dalis, 13 procentų pedagogų bausmių netaiko. (11 pav.). Tinkamai taikomi elgesio keitimo būdai slopina impulsyvumą ir stiprina vaiko elgesio savikontrolę. Vaikas turi jausti ir suprasti suaugusiųjų nustatytas ribas.

11 pav. Mokytojų bausmių taikymas hiperaktyviems vaikams.

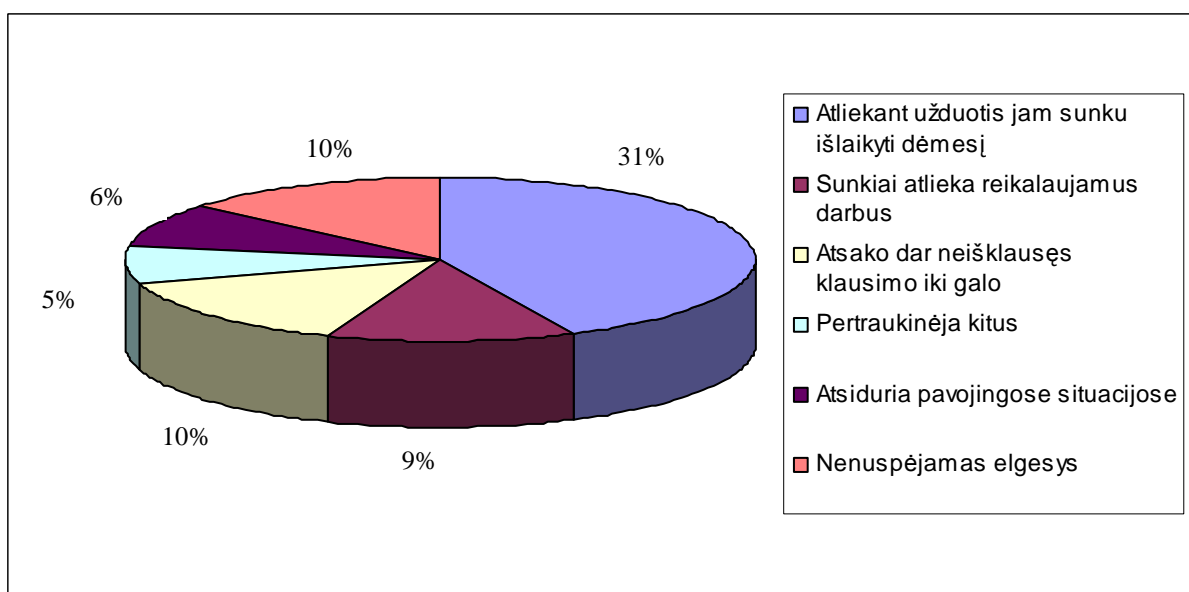
Skatinimo ir bausmių sistema turėtų būti humaniška. (vengimas fizinių bausmių, ironijos, pažeminimo). Labai svarbu sutarti su vaiku dėl pageidaujamo elgesio ir kada laikoma, kad elgesio normos yra netinkamos ir už netinkama elgesį numatomos tam tikros pasekmės. Kartais patartina panaudoti suaugusiojo dėmesį kaip skatinimo ar baudimo priemonę: ignoruoti vaiką, jei jis elgiasi blogai ir atkreipti dėmesį tik tuomet, kai jo elgesys pasikeičia. Būtina pastebėti vaiko norą dirbti, jo veiklos rezultatus. Todėl buvo tirta kokias nuobaudas mokytojai taiko hiperaktyviems vaikams. Kaip matyti iš tyrimo gautų rezultatų 45 procentai pedagogų, praneša tėvams. 30 procentų daro pastabas ir apie 2 procentai apklaustųjų ignoruoja vaiką. (12 pav.). Hiperaktyvų vaiką reikėtų dažniau girti, tai labai teigiamai veikia. Tyrimo duomenimis beveik visi mokytojai (95 procentai) pagiria hiperaktyvų vaiką, pastebėję jo pastangas. Pastebėjus pageidaujamą elgesį, labai svarbu nedelsiant vaiką nuoširdžiai pagirti, pasidžiaugti jo pastangomis, laimėjimais.

12 pav. Mokytojų nuobaudų taikymas hiperaktyviems vaikams.

Hiperaktyvus vaikas negali ramiai klausytis, nuolatinė veikla jam greitai pabosta. Tokie vaikai neįsidėmi smulkmenų ir nieko neatlieka iki galo. Dažnai pamiršta reikalingas priemones, namų darbus, pameta sąsiuvinčius, knygas. Jam sunku dalyvauti ramiuose žaidimuose. Žaidžiant žaidimą grupėje sunkiai išlaukia savo eilės. Labai dažnai atsiduria pavojingose situacijose. Tyrimas parodė, kad daugiausia iš pateiktų elgesio ypatumų apie 31 procentas pasireiškia tuo, kad hiperaktyviems vaikams atliekant užduotis sunku išlaikyti dėmesį.

Todėl labai dažnos neatidumo, išsiblaškymo klaidos, kai hiperaktyvus vaikas dirba iš esmės teisingai, tačiau daro daug „žioplumo“ klaidų. (pvz. jie gali pradėti spręsti ne tuos uždavinius ar atlikti tik vieną darbo dalį. (13 pav).

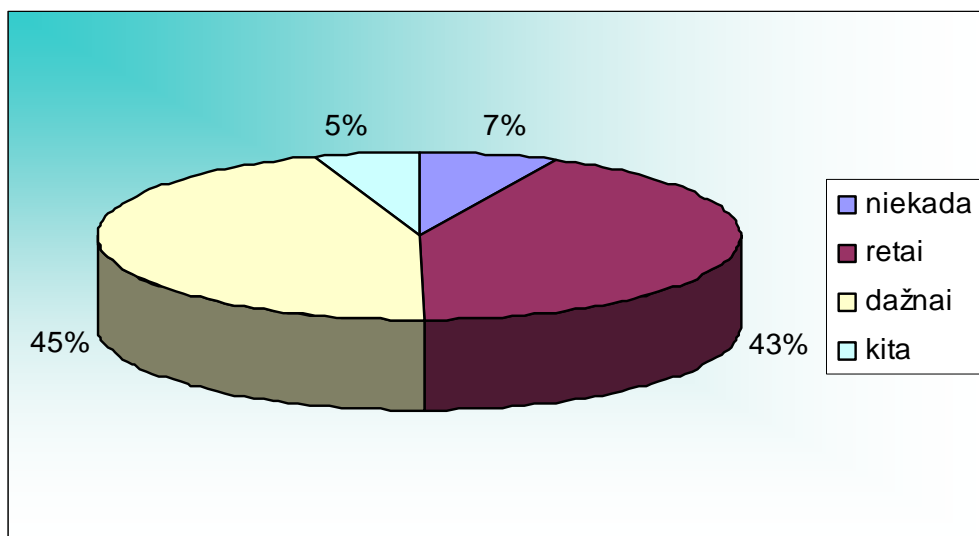
13 pav. Elgesio ypatumai būdingi hiperaktyviam vaikui

3.1.5. Hiperaktyvių vaikų tėvų bendradarbiavimas su pedagogais

Tik pradėję lankyti mokyklą, hiperaktyvūs vaikai supranta, kad jiems labai sunku susikaupti. Tą greitai pastebi mokytojai bei tėvai.

Mokykloje vaikai susiduria su visai kitokiais taisyklėmis bei veikla. Čia jau reikia susikaupti skaitant, rašant, atlikti namų darbus, klausyti ką aiškina mokytojas. Todėl pradėjus lankyti mokyklą, labiausiai ir išryškėja įvairiausios problemos.

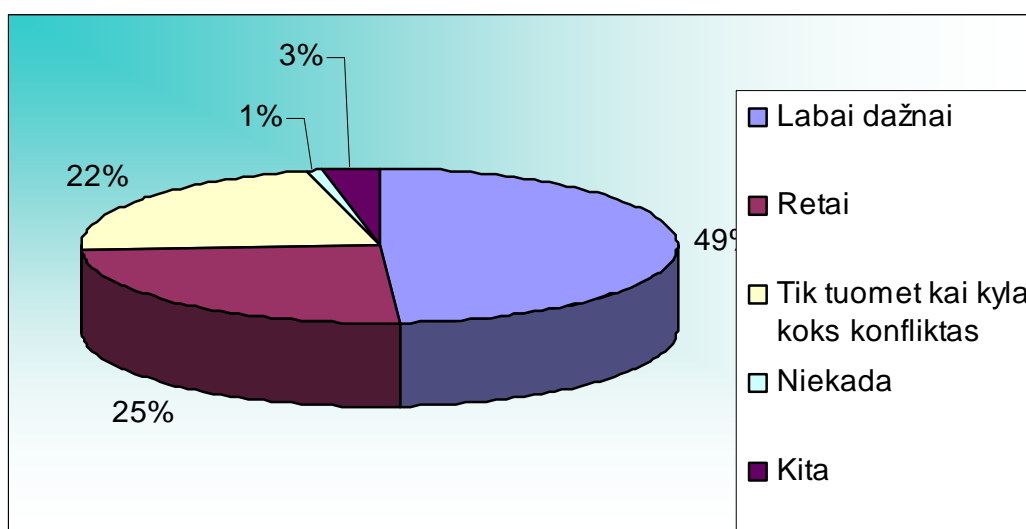
Tyrimai rodo, kad beveik ketvirtadalis (43 procentai) hiperaktyvių vaikų tėvų retai domisi vaiko pasiekimais mokykloje nei kitų vaikų tėvai. Panašus pedagogų skaičius (45 procentai) teigia, jog hiperaktyvių vaikų tėvai pasiekimais domisi dažnai. (14 pav). Galima daryti išvadą, jog pradinėse klasėse tėvai labai dažnai domisi vaiko pasiekimais mokykloje. Kiekvienam vaikui, o ypač hiperaktyviam labai reikalingas individualus tėvų dėmesys: vaikas turi jausti, kad jo reikalai rūpi tėvams, jie domisi ir gali jį suprasti, o prireikus ir padėti. Būtina išklausyti ir atsižvelgti į vaiko nuomonę, kartu ieškoti tinkamų sprendimų. Jei vaikas jaus, kad į jo nuomonę atsižvelgiama, su juo kartu tariamasi, o ne primetama nuomonė ar reikalavimai, tuomet jis noriai bendradarbiaus ir su tėvais ir su mokytojais.

14 pav. Tėvų domėjimasis hiperaktyvių vaikų mokymusi mokykloje

Pedagogų ir tėvų glaudus bendradarbiavimas yra labai svarbus dalykas. Todėl kuo dažniau reikėtų susitikti su hiperaktyvaus vaiko tėvais. Tokių susitikimų dažnumas neturėtų priklausyti nuo kylančių problemų, t.y. susitikti tik tuomet kai kyla konfliktas ar reikėtų tėvams pranešti blogas žinias. Naudingiau būtų aptarti teigiamus dalykus. Tik tokiu būdu tėvai galės sužinoti ir kontroliuoti savo vaiko mokymąsi bei elgesį mokykloje.

Kaip rodo tyrimo duomenys, ne visi tėvai palaiko ryšį su mokytojais ir atkreipia dėmesį į jų patarimus bei pastabas. Tačiau apie pusę apklaustųjų mokytojų (49 procentai) labai dažnai bendrauja su hiperaktyvių vaikų tėvais. (15 pav.). Todėl galima teigti, jog tėvai, bendraujantys su mokytojais, aptaria kilusias problemas bei iškilusius mokymosi sunkumus.

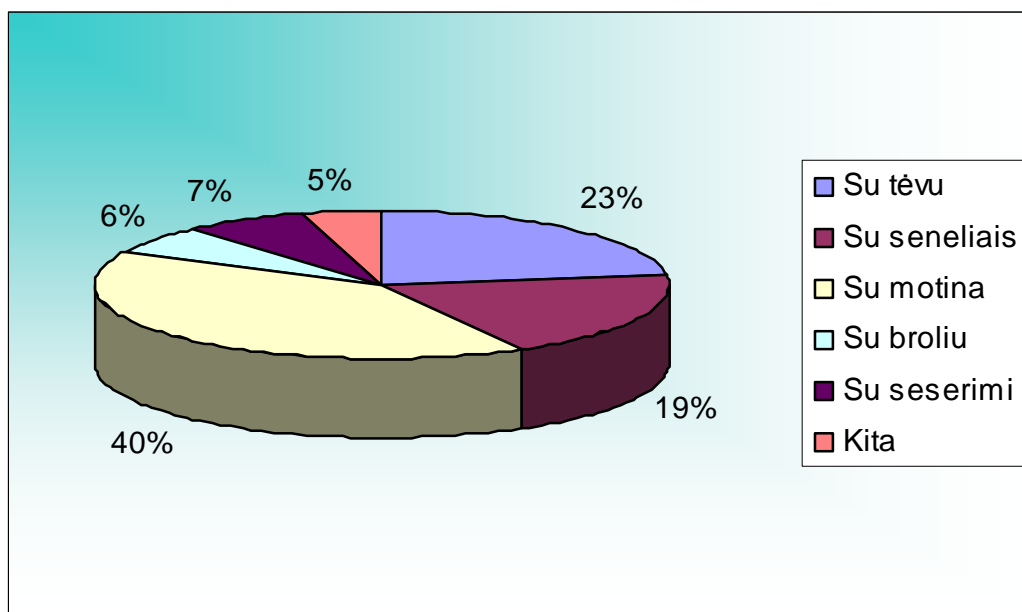

15 pav. Mokytojų bendravimas su hiperaktyvių vaikų tėvais

Pasitaiko dažnų atvejų, kai vaikų santykiai šeimoje nėra vienodi ir geri. Vieni vaikai geriau sutaria su tėčiais, kiti su motinomis, su seneliais ar seserimis, broliais. Tyrimo metu buvo atsižvelgta į mokytojų nuomone su kuo labiausiai hiperaktyvūs vaikai bendrauja šeimoje. Tyrimo rezultatai rodo, kad daugiausiai (40 procentų) šeimoje hiperaktyvūs vaikai bendrauja su motinomis, ketvirtadalis (23 procentai) hiperaktyvių vaikų bendrauja su tėčiais. Ir tik nedidelė dalis hiperaktyvių vaikų laiką leidžia su seneliais bei broliu ar seserimi. (16 pav.).

Tėvai dažnai nesutaria ir ginčijasi dėl vaikų auklėjimo, nes jie atsineša skirtingą auklėjimo patirtį iš savo šeimų. Tokiose šeimose, vaikams ypač sunku kai tėtis ir mama kelia skirtingus

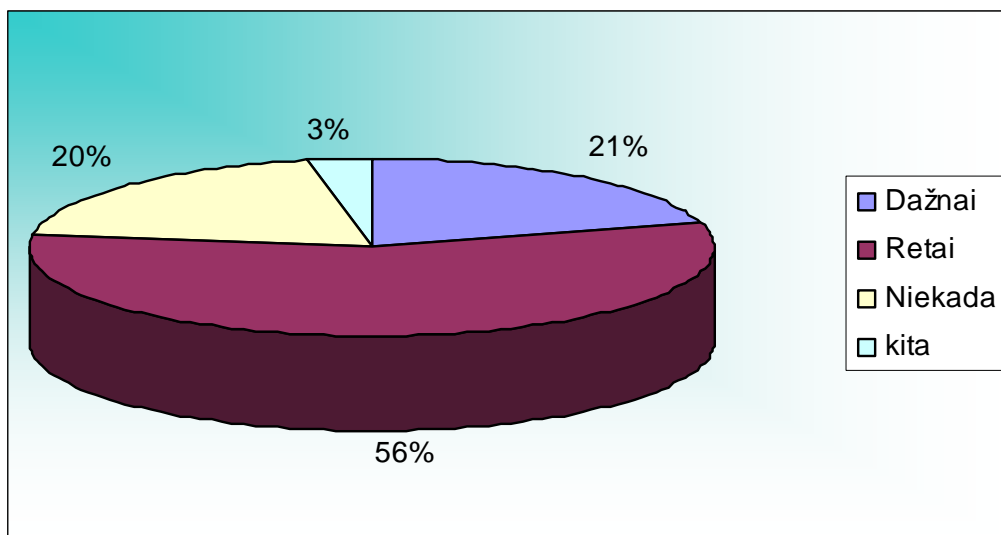
reikalavimus. Dėl tokių konfliktų hiperaktyvūs vaikai visiškai pasimeta ir jaučiasi nesaugūs. Nusileisdami hiperaktyviam vaikui tėvai dažnai užsitraukia jo brolių ar seserų pyktį, konfliktuoja su seneliais, vaiko elgesiu nepatenkintais mokytojais. Todėl norint padėti vaikui, reikia padėti visai šeimai.

16 pav. Mokytojų nuomonė su kuo labiausiai bendrauja šeimoje hiperaktyvūs vaikas

Hiperaktyviems vaikams, kurie yra per daug aktyvūs ir negali susikaupti, reikalinga iš anksto numatyta dienos struktūra ir vaizdinis užduočių pateikimas. Taip pat tokiems vaikams reikia padėti atlikti namų darbus arba padirbėti individualiai. Tėvai dažnai sako, kad neturės laiko sudaryti vaikui dienvakars arba padėti atlikti namų darbus. Dažna tėvų nuomonė, kad už jų vaikų mokymąsi pilnai atsakingi mokytojai.

Mokytojų buvo klausama, ar dažnai su hiperaktyviais vaikais papildomai dirbama po pamokų. Tyrimo rezultatai parodė, jog daugiau nei pusė (56 procentai) retai ir tik penktadalis (21 procentas) mokytojų dažnai papildomai dirba po pamokų su hiperaktyviais mokiniais. (17 pav.).

17 pav. Mokytojų papildomas darbas su hiperaktyviais vaikais po pamokų.

Apibendrinus gautus duomenis galima teigti, jog nemaža dalis pedagogų turi didelį pedagoginį stažą. Todėl turėtų būti gerai susipažinę su hiperaktyvių vaikų elgesio ir dėmesio problemomis bei mokymosi sunkumais. Tyrimo rezultatai rodo, kad turinčių hiperaktyvumo sutrikimą berniukų yra keturis kartus daugiau nei mergaičių, ir kiekvienoje klasėje mokosi vienas ar du hiperaktyvūs vaikai.

Kaip mokslinė literatūra teigia, jog labai jūdri vaikai dažnai nepritampa prie draugų yra nepopuliarūs, vaikai nepriima jų žaisti. Tačiau tyrimo rezultatai rodo, jog hiperaktyvūs vaikai turi po kelis draugus klasėje ir gali būti klasės lyderiais. Dažnai pasitaikanti situacija, kai mokytojai su tėvais konfliktuoja dėl vaiko, kaltina vieni kitus. Tyrimo rezultatai parodė, jog tėvai labai dažnai domisi savo vaikų mokymusi mokykloje. Bendradarbiauja su mokytojais bei aptaria kilusias problemas ir iškilusius mokymosi sunkumus.

3.2. MOKYMO METODAI

3.2.1. Pedagogų mokymo metodų taikymas dirbant su hiperaktyviais vaikais

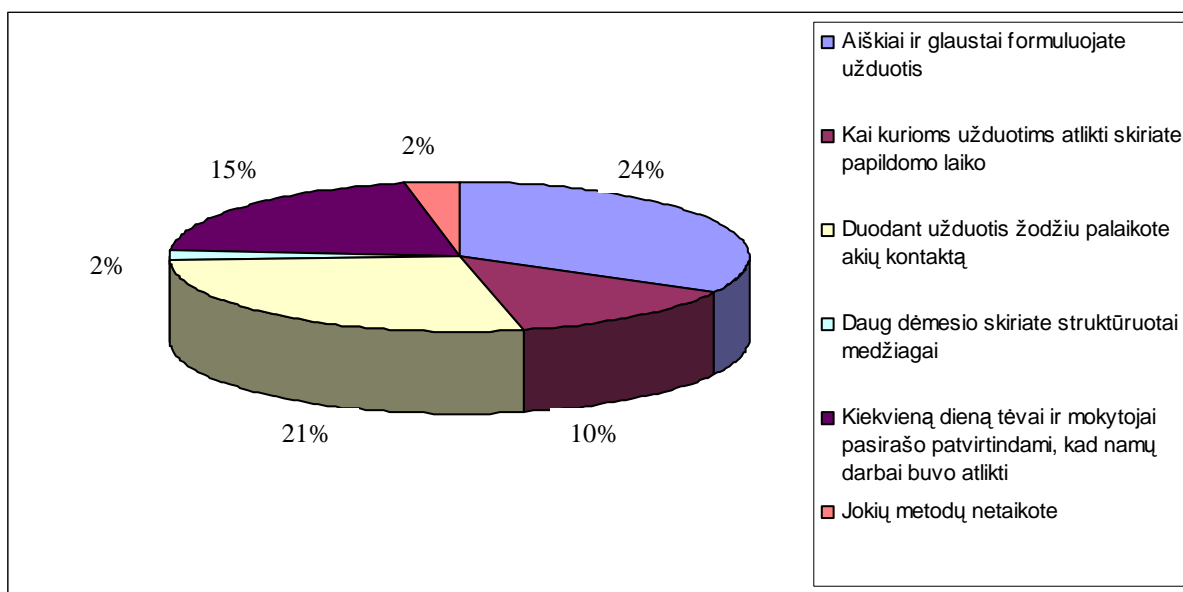
Hiperaktyviam vaikui besimokant reikia specifinės pagalbos. Pritaikant jam mokymo medžiagą daugiausia dėmesio reiktų skirti struktūrai. Bendromis tėvų, mokytojų bei specialistų pastangomis

turi būti kuriama vaikui individualiai maksimaliai pritaikyta struktūra, dėmesį tausojanti ir išsiblaškymą ribojanti, pozityviai palaikanti mokymosi aplinka. Svarbu padėti vaikui ugdyti savireguliacijos įgūdžius, motyvaciją, pozityvias nuostatas, formuoti tinkamo elgesio apraiškas.

Todėl tyrimo metu buvo atsižvelgta ar mokytojai vadovaujasi specialiomis mokymo bei elgesio strategijomis ir kokius mokymo metodus taiko dirbdami su hiperaktyviais vaikais.

Anot tyrimo rezultatų, daugiau nei 25 procentai apklausoje dalyvavusių mokytojų vadovaujasi trumpais dažnais kartojimais, beveik penktadalis (18 procentų) adaptuotomis ugdymo programomis ir 12 procentų mokytojų vadovaujasi teigiamo paskatinimo strategijomis.

Tyrimo duomenys parodė, kad 24 procentai mokytojų aiškiai ir glaustai formuluoja užduotis, penktadalis mokytojų (21 procentas) pateikiant užduotis žodžiu, palaiko akių kontaktą, 15 procentų apklaustųjų teigė, kad kiekvieną dieną tėvai ir mokytojai pasirašo į sąsiuvinį patvirtindami, kad namų darbai buvo atlikti, šiuo sąsiuvinio naudojasi kaip kasdieninio bendravimo su tėvais priemone. 2 procentai mokytojų daug dėmesio skiria struktūruotai medžiagai. Ir tik apie 2 procentai mokytojų kurie jokių mokymo metodų netaiko. (18 pav.).

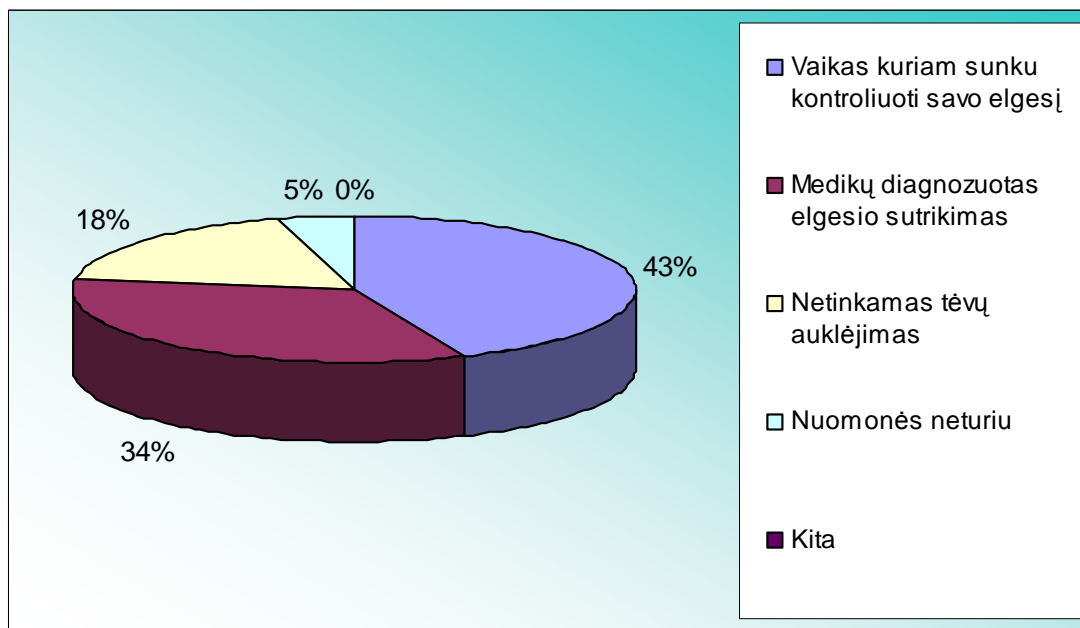

18 pav. Pedagogų metodų taikymas hiperaktyviems vaikams

Labai svarbu išmokyti vaikus mokytis, o visų pirma reikia išmokyti klausytis. Galima teigti, jog mokinio aktyvų dėmesį padeda palaikyti tiesioginis akių kontaktas. Hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams reiktų aiškiai ir glaustai formuluoti užduotis.

3.2.2. Pedagogų nuomonė apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą turinčius vaikus

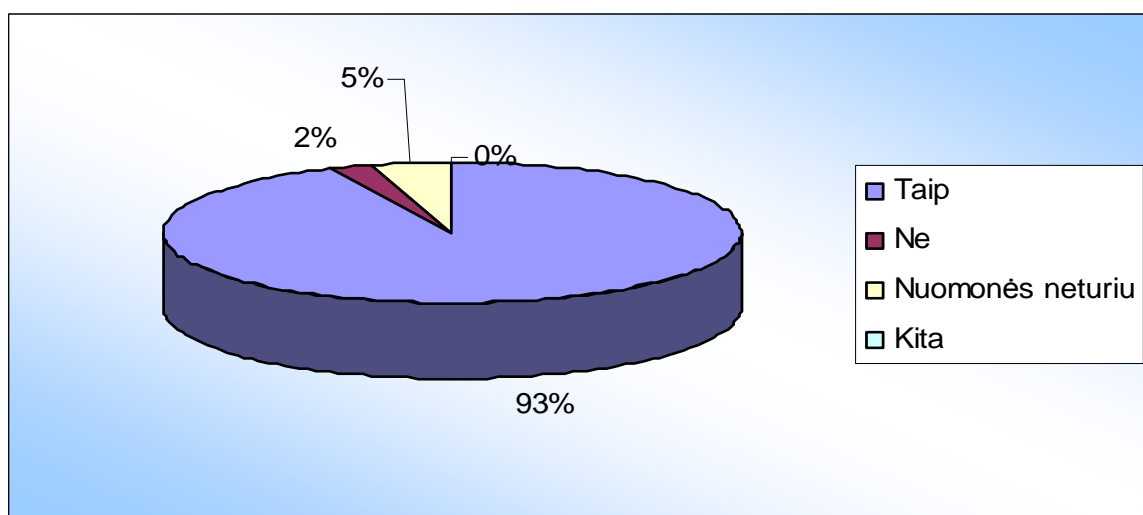
Hiperaktyvumo pasireiškimą gali įtakoti blogi santykiai šeimoje, konfliktai, neteisingas auklėjimas šeimoje, mitybos ypatumai. Sunku įsisąmoninti, jog hiperaktyvūs vaikai nekalti dėl savo judrumo užmaršumo, išsiblašymo ir jie negali paaiškinti, kodėl elgiasi taip, kaip elgiasi. Todėl buvo tirta mokytojų nuomonė apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą turinčius vaikus. Apie 5 procentai mokytojų nuomonės neturi, beveik penktadalis mokytojų (18 procentų) mano, jog netinkamas tėvų auklėjimas, 34 procentai, medikų diagnozuotas elgesio sutrikimas, ir beveik didesnė dalis (43 procentai) apklausoje dalyvavusių mokytojų mano, jog vaikas kuriam sunku kontroliuoti savo elgesį.(19 pav.).

19 pav. Mokytojų nuomonė apie hiperaktyvumo sutrikimą turinčius vaikus

Aktyvumo ir dėmesio sutrikimą turintys vaikai lengvai atsižada savo pažadų, yra perdėtai šnekūs, nekantrūs, nervingi. Ypač sunku, kai tokių vaikų klasėje būna keli. Todėl buvo tirta ar verta skirti didesnę dėmesį švietimo sistemoje hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams. Beveik visi mokytojai (93 procentai) mano, jog reikia, (klasėje naudinga būtų turėti mokytojo asistentą),

5 procentai mokytojų nuomonės neturi ir tik apie 2 procentai mano, kad nereikia skirti didesnio dėmesio švietimo sistemoje hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams. (20 pav.). Galima teigti, jog mokytojams labai sunku, nes vienu metu tenka dirbti su 25 – 30 vaikų. Skirti tiek dėmesio kiek reikia hiperaktyviam vaikui, tiesiog fiziškai neįmanoma. Dažnai nukenčia kiti mokiniai, nes hiperaktyvus vaikas tarsi „pavagia“ visą naudą, kurią mokytojas atiduoda pamokos metu.

20 pav. Mokytojų nuomonė ar reiktų skirti didesnę dėmesį švietimo sistemoje hiperaktyviems vaikams

Apibendrinant galima teigti, jog dauguma mokytojų taiko įvairius mokymo metodus. Tokius kaip: Aiškiai ir glaustai formuluoja užduotis, daug dėmesio skiria struktūruotai medžiagai, duodant užduotis žodžiu palaiko akių kontaktą. Vadovaujasi specialiomis mokymo bei elgesio strategijomis. Daugumos mokytojų nuomone, jog reiktų skirti didesnę dėmesį švietimo sistemoje hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams, bei individualiai skirti klasėje asistentą.

4. TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS

Tyrimo metu buvo nagrinėjama hiperaktyvių vaikų elgesio ir dėmesio problemos, kokių mokymosi sunkumų patiria, bei kokius metodus mokytojai taiko dirbdami su hiperaktyviais vaikais.

Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, jog hiperaktyviems vaikams sunkiau išlaikyti dėmesį pamokos metu, negali susikaupti todėl blogėja mokymasis išskyla mokymosi sunkumų. Blogas elgesys mokykloje nepriimtinas mokytojų. Todėl pedagogai taiko įvairias nuobaudas už netinkamą elgesį. Praneša tėvams, daro pastabas.

Tyrimo rezultatai rodo, jog dauguma tėvų bendradarbiauja su mokytojais ir aptaria mokymosi bei elgesio problemas.

Labai gera galimybė ugdyti bei gerinti hiperaktyvių vaikų socialinę adaptaciją yra būrelių lankymas.

Svarbu sudaryti sąlygas vaiko ypatumams atsiskleisti pozityviai ir konstruktyviai tose srityse kur reikia greitos reakcijos, staigumo, judrumo. Tinkama sporto šaka kurioje vaikas gali gerai jaustis ir daug pasiekti, tuo pačiu ugdoma ir valia. Gali būti ir piešimas ar muzikavimas. Svarbu, kad vaikas surastų sau malonią sritį ir galėtų išreikšti savo gabumus.

Išanalizavus gautus tyrimo duomenis, paaiškėjo, jog dauguma hiperaktyvių vaikų būrelius lanko lygiai taip pat kaip visi kiti klasės vaikai.

Vaikui dirbant tiek namuose, tiek klasėje, būtina taikyti struktūruotus savireguliacijos principus, duodant užduotis žodžiu palaikyti akių kontaktą, daryti trumpas pertraukėles. Tyrimo gauti rezultatai rodo, jog mokytojai vadovaujasi mokymo bei elgesio strategijomis ir taiko mokymo metodus dirbdami su hiperaktyviais vaikais.

Tyrimo rezultatai rodo, jog hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams impulsyvumas, sunkiai moduluojamas elgesys, savireguliacijos nepakankamumas, sunkumai sukaupiant bei išlaikant dėmesį sąlygoja bendravimo problemas, sutrikdo jų akademinis pasiekimus bei socialinę adaptaciją.

Ilgainiui padidėjusio judrumo simptomai sumažėja, tačiau dėmesio koncentravimo bei impulsyvumo sutrikimai išlieka. Literatūroje nurodoma, jog daugiau nei pusei hiperkinezinių sutrikimą turinčių vaikų simptomai išlieka ir paauglystėje, ir daugiau nei pusei jų turinčių paauglių sutrikimo simptomai tęsiasi ir suaugusiame amžiuje. Dažniausiai prasideda emociniai, elgesio sutrikimai bei socialiniai sunkumai. Todėl svarbu vaiko poreikius atitinkanti, priimanti, saugi ir stabili aplinka, psichosocialinių stresorių mažinimas, tinkamas reagavimas į vaiko hiperkinezinio sutrikimo ypatumus, savireguliacijos įgūdžių skatinimas.

IŠVADOS

1. Hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams impulsyvumas, sunkiai moduluojamas elgesys, savireguliacijos nepakankamumas, sunkumai sukaupiant bei išlaikant dėmesį sąlygoja bendravimo problemas, sutrikdo jų akademinis pasiekimus bei socialinę adaptaciją.
2. Mokslinė literatūra teigia, kad hiperaktyvūs vaikai dėl nedėmesingumo susiduria su sunkumais moksle. Jų pažangumas labai svyruoja. Tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad hiperaktyvūs vaikai, patiria mokymosi sunkumų. Dėmesio stoka ir impulsyvumas trukdo išlaikyti darbingumą, užbaigti užduotis. Išsiblaškytas pamokų metu atsiliepia jų mokymosi pažangumui.
3. Hiperaktyviam vaikui besimokant reikia specifinės pagalbos. Tyrimo rezultatai rodo, kad pedagogai vadovaujasi specialiomis mokymo bei elgesio strategijomis ir taiko įvairius mokymo metodus dirbdami su hiperaktyviais vaikais.
4. Padėti hiperaktyviems vaikams galima tik bendromis tėvų ir specialistų pastangomis. Išanalizavus gautus duomenis paaiškėjo, jog dauguma tėvų bendradarbiauja su mokytojais ir aptaria mokymosi bei elgesio problemas.
5. Tinkamai taikomi elgesio keitimo būdai slopina impulsyvumą ir stiprina vaiko elgesio savikontrolę. Atlikus tyrimą galima teigti, kad beveik dauguma apklausoje dalyvavusių mokytojų taiko nuobaudas kai vaikas būna nepaklusnus. Ir beveik visi mokytojai pagiria hiperaktyvų vaiką pastebėję jo pastangas.

6. Kaip mokslinė literatūra teigia, labai judrūs vaikai dažnai nepritampa prie draugų yra nepopuliarūs. Vaikas, prisijungiantis prie žaidžiančių vaikų grupės, turi žinoti tos grupės žaidimo taisykles ir jų laikytis. Hiperaktyvus vaikas yra dažnai nekantrus, negali sulaukti savo eilės, nesilaiko taisyklių ir trugdo žaisti. Todėl dažnai vaikai nepriima jų į savo ratą. Tačiau išanalizavus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad hiperaktyvūs vaikai turi kelis draugus ir gali būti klasės lyderiais. Mokslinė literatūra pažymi, kad hiperaktyvių vaikų bendraamžių grupėse labai vertinamas sugebėjimas visad būti priekyje, bet kada parodyti pasipriešinimą, rizikuoti. Bet **formaliais** lyderiais jiems paprastai nesiseka būti.

REKOMENDACIJOS

1. Sprendžiant hiperaktyvių vaikų, turinčių elgesio ir dėmesio problemas svarbus mokyklos specialistų (mokytojų, socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo ir tėvų) aktyvus bendradarbiavimas. Labai svarbi vaiko poreikius atitinkanti, priimanti, saugi ir stabili aplinka. Psichosocialinių stresorių mažinimas, tinkamas reagavimas į vaiko hiperkinezinio sutrikimo ypatumus, savireguliacijos įgūdžių skatinimas.
2. Tikslinga hiperaktyvų vaiką mokyti žodinės savikontrolės, ugdyti gebėjimą spręsti kylančias problemas, stiprinti savikontrolę. Taip sustiprės vaiko savivertės jausmas, teigiamas požiūris į save bei aplinkinius. Išmokęs pritaikyti naujus įgūdžius bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, vaikas lengviau sugebės pritapti prie aplinkos, atrasti savo vietą šeimos ir mokyklos gyvenime.
3. Svarbu išmokyti hiperaktyvius vaikus mokytis ir atidžiai klausytis. Mokinio aktyvų dėmesį padeda palaikyti tiesioginis akių kontaktas. Aktyvumo ir dėmesio sutrikimų turintiems vaikams informaciją reikia pasakyti trumpais sakiniais, trumpai ir labai aiškiai formuluoti užduotis. Norint įsitikinti, ar vaikai suprato instrukcijas, reikėtų jų paprašyti pakartoti užduotį savais žodžiais. Prieš pradėdant dirbti, hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams reikia individualios mokytojo pagalbos.
4. Kad vaikai turintys elgesio ir emocijų sutrikimus, galėtų elgtis geriau ir jiems patiems būtų lengviau gyventi reikia didelės pagalbos ir kantrybės iš juos supančių suaugusiųjų. Keičiant jų elgesį, kartu privalo dirbti tėvai, pedagogai, bendruomenė kurioje auga šie vaikai. Bendromis tėvų, mokytojų ir kitų specialistų pastangomis turi būti kuriama vaikui palanki, pozityviai palaikanti mokymo aplinka. Svarbu, kad tėvai ir mokytojai stebėtų, analizuotų tai, kas vyksta vaiko aplinkoje, prieš ir po neadekvataus elgesio pasireiškimo, padėtų laiku vaikui suvokti elgesio taisykles ir pasekmes. Tai labai pagelbsti vaikui ugdyti motyvaciją, formuoti tinkamo elgesio apraiškas.

5. Mokant hiperaktyvumo sutrikimą turinčius vaikus bendroje klasėje reikėtų žinoti elgesio keitimo būdus. Norint išlaikyti auklėjimo nuoseklumą ir išvengti spontaniškų reakcijų susidarius sunkiai valdomai situacijai klasėje būtina iš anksto su tėvais suderinti hiperaktyvaus vaiko elgesio valdymo būdus ir priemones bei aptarti numatytas taikyti nuobaudas bei paskatas. Skiriant pernelyg griežtas ar fizines bausmes dėmesys sutelkiamas ne į elgesio keitimą, bet į elgesio padarinius. Tinkamai taikomi elgesio keitimo būdai slopina impulsyvumą ir stiprina vaiko elgesio savikontrolę. Vaikas turi jausti ir suprasti suaugusių nustatytas ribas. Pastebėjus pageidautiną elgesį, labai svarbu nedelsiant vaiką nuoširdžiai pagirti, pasidžiaugti jo pastangomis ir laimėjimais.

6. Suaugusieji (mokytojai bei tėvai) turėtų mokyti hiperaktyvius vaikus, kaip kontroliuoti save, laikytis eiliškumo. Svarbu tokį vaiką padrąsinti, skatinti nepasiduoti ir mėginti vėl įtraukti į draugų ratą, mokytis iš jų reakcijų ir keisti savo elgesį. Socialinį mokymąsi skatina ramus ir draugiškas paaiškinimas apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai.

LITERATŪRA

1. Eitmantienė R. Kaip dirbti su hiperaktyviais vaikais? / Dialogas 2008m. gegužės 16d. Nr.20 (802).
2. Bagdonas A. Sutrikimų klasifikacija. Vilnius, 1995
3. Bokemiūlis J. Neramus vaikas: patarimai tėvams ir auklėtojams. Vilnius, 2001
4. Bongarzoni – Dervinytė A., Lesinskienė S., Urbanienė I. Vaikų aktyvumo ir dėmesio sutrikimai: pagalbos galimybės šeimoje ir mokykloje. Vilnius, 2005
5. Bulotaitė L. Drauge su vaiku: psichologo patarimai mokytojams/ L. Bulotaitė, R. V. Pivorienė, N. Sturlienė / Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius, 2000
6. Bunevičius R., Dembinskas A. TLK – 10 Psichikos ir elgesio sutrikimai: klinika ir diagnostika / Lietuvos psichiatrų asociacija. Leidybos komitetas, pasaulinė sveikatos organizacija. Kaunas // Medicina, 1997
7. Campbell R. Vaikai pavojuje. Kaunas, 2000
8. Dobson J. Užsispyręs vaikas. Kaunas, 1999
9. Gabrielle Weiss, Lily Trokenberg Hechtman. New York, 1993
10. Gailienė I. Studijuojantiems psichologiją./ Psichikos sveikatos prielaidos. Šiauliai, 2002
11. Giedrinė R., Mockevičienė O. Kodėl nemiela mokykla: vadovas mokytojams, dirbantiems su mokymosi sunkumų turinčiais vaikais. Vilnius, 1995
12. Girdzijauskienė S., Dovydaitienė M., Bulotaitė L. Vaikų elgesio problemų aprašas: vadovas ir klausimynas mokytojams ir tėvams. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008
13. Grigonis A. Psichologinė – pedagoginė pagalba vaikams ir paaugliams, turintiems emocijų ir elgesio sutrikimų: metodinė medžiaga. Kaunas, 1999
14. Gučas A. Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas, 1990
15. Harland S. Hiperaktyvus ar labai gabus? : patarimai tėvams. Vilnius, 2005
16. Herm S. Sunkūs vaikai. Vilnius, 2004
17. Indrašienė V. Socialinio ugdymo technologijos: mokomoji knyga. Vilnius, 2004
18. James M. Kauffman., Hallahan D.P. Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas. Vilnius, 2003
19. Jan – Uwe Rogge. Vaikams reikia ribų. Alma litera, 2004
20. Jasiūnienė J. Mažieji nenuoramos. [žiūrėta 2009 balandžio 27 d.] Prieiga per internetą: [http:// www.tavovaikas.lt /](http://www.tavovaikas.lt/)
21. Joachim R. Rėkia, pešasi, viską gadina: kaip elgtis su agresyviais vaikais. Kaunas / Šviesa, 2004

22. Klaus Utz. Tu priklausai mums!: neįprasto elgesio vaikų integravimas/ Valstybinis psichikos sveikatos centras. Vilnius, 2001
23. Lakis J., Šlapkauskas V., Ignatavičius S. Konfliktai ir bendradarbiavimas. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 1996
24. Lapinskienė J. Judrūs vaikai. Aktyvumo ir dėmesio sutrikimas. Kaunas, 1999
25. Lepeškieienė V. Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius, 1996
26. Lesinskienė S., Blažys V., Kajokienė A., Nikolajeva M. Vaikų hiperkineziniai sutrikimai. Vilnius, 2001
27. Maksimaitytė G. Hiperaktyvūs vaikai mokyklose nepageidaujami. [žiūrėta 2009 balandžio 27 d.] Prieiga per internetą: <http://www.alfa.lt/straipsnis/74585>
28. Mielke U. Geriau supraskime sunkius vaikus. Vilnius, 1997
29. Nasvytienė D. Vaiko elgesio ir emocinės problemos: kontekstas psichologinis įvertinimas ir pagalba. / metodinis leidinys aukštajai mokyklai. Vilnius, 2005
30. Navaitis G. Psichologinė parama vaikams. Vilnius 1998
31. Petkutė E. Hiperaktyvūs vaikai tampa našta / Šeima. [žiūrėta 2009 balandžio 27d.] Prieiga per internetą: <http://www.klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/seima/hiperaktyvus-vaikai-tampa-nasta-13593>
32. Pileckaitė – Markovienė M., Nasvytienė D., Bumblytė D. Vystimosi psichologija / Vaikystė Vilnius, 2004
33. Piščalkienė V., Daugirdaitė R. Hiperaktyvių ir mišrios populiacijos pradinukų sukurtų pasakų lyginamoji analizė / Tiltai. 2007, Nr. 4 p. 147 – 157.
34. Pradinės mokyklos aktualijos: mokslinės praktinės konferencijos medžiaga. Šiauliai, 2002
35. Radzevičienė L. Ankstyvoji ikimokyklinio amžiaus vaikų emocijų ir elgesio sutrikimai bei jų korekcija. Šiaulių pedagoginis institutas, Šiauliai, 1997
36. Ramanauskienė T. Hiperaktyvus vaikas: rekomendacijos tėvams ir mokytojams. 2006 [žiūrėta 2009 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bendraamžiai.lt/Page>
37. Rupšienė L. Vaikų psichologinis konsultavimas. Valstybinis psichikos sveikatos centras. Straipsnių rinkinys. Vilnius, 1999
38. Rupšienė L. Nenoras mokyti, socialinis pedagoginis reiškiny. Klaipėdos universiteto leidykla, 2002
39. Roos Dorothea M. Hyperactivity: research, theory, and action / aut: Dorothea M. Ross, Sheila A. New York / Wiley, 1976
40. Valonas A. Psichinis vaiko vystymasis. Kaunas, 1972
41. Weiss G. Hyperactive children grown up: ADHD in children, addescents, and adults. /
42. Winnicott D.W. Vaikas, šeima ir išorinis pasaulis. Vilnius, 2000

43. Zariana., Nekrasovas N. Liaukitės vaikus auklėti – padėkite jiems augti: tėvams, mokytojams, psychologams, gydytojams: naujieji vaikai jau atėjo. Kaunas, 2008
44. Žičkuvienė E. Hiperaktyvus vaikas – šių dienų problema (I) [žiūrėta 2009 balandžio 25 d.]
Prieiga per internetą: <http://www.vtv.lt> / naujienos /
45. Žukauskienė R. Kodėl vaikai neklauso?: moksleivių netinkamo elgesio ypatumai: metodinės rekomendacijos/ Mokymo priemonė tėvams ir mokytojams/ Pedagoginis psichologinis centras. Vilnius, 2001

PRIEDAI

KLAUSIMAI MOKYTOJAMS SOCIALINIAMS PEDAGOGAMS

Aktyvūs ir judrūs vaikai labai dažnai sukelia problemų ir rūpesčių. Šios anketos padedama norėčiau išsiaiškinti su kokiais sunkumais dėl hiperaktyvių vaikų elgesio susiduria pedagogai ir kokius metodus taiko dirbant su jais.

Prašome pažymėti Jums tinkančius atsakymus. Tyrimo anketa yra anonimiška nurodyti savo vardo, pavardės nereikia.

1. Jūsų amžius

- a) 20 – 30m
- b) 31 – 40m
- c) 41 – 50m
- d) nuo 51m

2. Lytis

- a) vyr
- b) mot

3. Jūsų pedagoginis stažas

- a) 1 – 5m
- b) 6 – 10m
- c) 11 – 15m
- d) 16 – 20m
- e) 21 – 25m
- f) 26 – 30m
- g) nuo 31m

4. Kiek klasėje hiperaktyvių vaikų? (įrašyti skaičių)

.....

TOLIAU APRAŠYTI KONKRETŲ VAIKĄ

5. Hiperaktyvaus vaiko amžius

- a) 7 – 8m
- b) 9 – 10m
- c) 11 ir daugiau

6. Hiperaktyvaus vaiko lytis

- a) berniukas
- b) mergaitė

7. Ar ilgai hiperaktyvus vaikas gali išlaikyti dėmesį pamokos metu?

- a) iki 5min
- b) 5 – 10min
- c) 15 – 25min
- d) 30 – 45min

8. Kada hiperaktyvaus vaiko elgesio ir dėmesio problemos pasireiškia labiausiai?

- a) pamokos pradžioje
- b) pamokos pabaigoje
- c) savaitės pradžioje
- d) savaitės pabaigoje
- e) pertraukos metu
- f) konkrečios pamokos metu (įrašyti pamokos pavadinimą)
.....
- g) kita (įrašyti).....

9. Ar kyla konfliktinių situacijų klasėje dėl netinkamo hiperaktyvaus vaiko elgesio?

- a) dažnai
- b) niekada
- c) retai
- d) kita (įrašyti).....

10. Ar hiperaktyvaus vaiko tėvai dažniau domisi vaiko pasiekimais mokykloje nei kitų vaikų tėvai?

- a) niekada
- b) retai
- c) dažnai
- d) kita (įrašyti).....

11. Ar hiperaktyvus vaikas turi daugiau bendravimo problemų negu kiti klasės vaikai?

- a) visai neturi
- b) mažiau turi
- c) daugiau
- d) daug daugiau
- e) kita (įrašyti).....

12. Kokių mokymosi sunkumų patiria hiperaktyvus vaikas?

- a) Visiškai negali išlaikyti dėmesio
- b) daro daug klaidų
- c) negali susikaupti
- d) dažnai neteisingai suvokia nurodymus, užduotis
- e) sunkiai įsisąmonina naują temą
- f) kita (įrašyti).....

13. Ar hiperaktyvus vaikas dažniau lanko būrelius nei kiti klasės vaikai?

- a) dažniau lanko
- b) daug rečiau
- c) nelanko visai
- d) kita (įrašyti).....

14. Ar su hiperaktyviu vaiku dažnai papildomai dirbate po pamokų?

- a) dažnai
- b) retai
- c) niekada
- d) kita (įrašyti).....

15. Ar taikote kokias nors bausmes kai vaikas būna nepaklusnus?

- a) ne
- b) taip
- c) kartais
- d) kita (įrašyti).....

16. Kokias nuobaudas taikote?

- a) ignoruojat vaiką
- b) skiriat papildomą užduotį
- c) darote pastabas
- d) pranešat tėvams
- e) kita (įrašyti).....

17. Ar pagiriate vaiką kai pastebite jo pastangas?

- a) kartais
- b) niekada
- c) visada
- d) kita (įrašyti).....

18. Ar dažnai bendraujate su hiperaktyvaus vaiko tėvais?

- a) labai dažnai
- b) retai
- c) tik tuomet kai kyla koks konfliktas
- d) niekada
- e) kita (įrašyti).....

19. Hiperaktyvaus vaiko mokymosi pažangumas

- a) vidutiniškas
- b) geriau nei vidutiniškas
- c) žemiau vidutinio
- d) visai nesiseka
- e) kita (įrašyti).....

20. Kurie iš šių pateiktų elgesio ypatumų yra būdingi Jūsų mokiniui?

- a) atliekant užduotis jam sunku išlaikyti dėmesį
- b) sunkiai atlieka reikalaujamus darbus (pvz namų darbus)
- c) nervingai judina rankas ir kojas
- d) jam sunku dalyvauti ramiuose žaidimuose
- e) žaidžiant žaidimą grupėje sunku išlaukti savo eilės
- f) atsako dar neišklausęs klausimo iki galo
- g) pertraukinėja kitus
- h) perdėtai šnekūs
- i) šokinėja nuo vienos veiklos prie kitos
- j) atsiduria pavojingose situacijose (bėgioja, laipioja netinkamose vietose)
- k) labai jautrus
- l) nenuspėjamas elgesys
- m) kita (įrašyti).....

21. Su kuo labiausiai hiperaktyvus vaikas bendrauja šeimoje?

- a) su tėvu
- b) su seneliais
- c) su motina
- d) su broliu
- e) su seserimi
- f) kita (įrašyti).....

22. Kiek hiperaktyvus vaikas turi draugų klasėje?

- a) vieną
- b) kelis
- c) visai neturi
- d) kita (įrašyti).....

23. Ar hiperaktyvus vaikas mėgstamas klasės vaikų?

- a) mėgstamas
- b) nemėgstamas
- c) lyderis
- d) atstumtasis
- e) kita (įrašyti).....

24. Kokiais gabumais pasižymi hiperaktyvus vaikas?

- a) gražiai piešia
- b) muzikuoja
- c) dainuoja
- d) kita (įrašyti).....

25. Ar dirbdami su hiperaktyvumo sutrikimą turinčiu vaiku vadovaujate specialiomis jo mokymo bei elgesio strategijomis?

- a) individualios mokymo programos
 - b) adaptuotos ugdymo programos
 - c) planingos medžiagos pateikimas
 - d) trumpi dažnai kartojami nurodymai
 - e) specialistų pagalba (sprendžiant problemas)
 - f) darbo individualizavimo numatymas
 - g) savikontrolės mokymas
 - h) teigiamo paskatinimo
 - i) humoro
 - j) jokių specialių mokymo bei elgesio strategijų netaikot
 - k) kita (įrašyti).....
-

26. Kokius mokymo metodus taikote dirbdami su hiperaktyviu vaiku?

- a) aiškiai ir glaustai formuluojate užduotis
 - b) kai kurioms užduotims atlikti skiriate papildomo laiko
 - c) duodant užduotis žodžiu palaikote akių kontaktą
 - d) užduočių skiriate tik tiek kiek jis pajėgia atlikti
 - e) užduotis suskaidote į dalis (nurašyk užd., pažymėk seką)
 - f) uleidžiate mokiniui priėti prie Jūsų ir pasiklausti tolesnio veiklos žingsnio
 - g) daug dėmesio skiriate struktūruotai medžiagai
 - h) darote trumpas muzikines pertraukėlias
 - i) kiekvieną dieną tėvai ir mokytojai pasirašo patvirtindami, kad namų darbai buvo atlikti (šiuo sąsiuvinio naudojate kaip kasdieninio bendravimo su tėvais priemone)
 - j) jokių metodų netaikote
 - k) kita (įrašyti).....
-
-

27. Kokia Jūsų nuomonė apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą turintį vaiką?

- a) vaikas kuriam sunku kontroliuoti savo elgesį (jis dėl to nekaltas)
- b) medikų diagnozuotas elgesio sutrikimas
- c) netinkamas tėvų auklėjimas
- d) nuomonės neturiu
- e) kita (įrašyti).....

28. Ar verta skirti didesnę dėmesį švietimo sistemoje hiperaktyvumo sutrikimą turintiems vaikams?

- a) taip
- b) ne
- c) nuomonės neturiu
- d) kita (įrašyti).....

Ačiū